

al voltant de

La immigració

夢
士
風
火
水
友
心
雨
雪
寶
金
花
星

4

El Centre de Cooperació Internacional és un servei de la Universitat de Lleida que va nàixer l'any 1994 amb l'objectiu de sensibilitzar i formar la societat sobre qüestions relacionades amb el desenvolupament, la cooperació internacional i la solidaritat, entre d'altres. En aquesta línia, l'any 1999 va crear el Centre d'Informació i Documentació per al Desenvolupament (CIDD) amb la idea de generar, rebre i distribuir coneixements entorn de diverses àrees temàtiques: educació, relacions internacionals, cooperació internacional, economia, agricultura, gènere, immigració, ecologia, història. Per aquest motiu, posa a l'abast de tota la ciutadania de Lleida i comarques un fons bibliogràfic amb llibres, revistes, diaris especialitzats i material audiovisual, amb servei de préstec i amb una sala de consulta accessible a qualsevol persona interessada en el nostres àmbits temàtics.

La publicació d'aquest quadern ha comptat amb la col·laboració de:

- Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament
Generalitat de Catalunya
- Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Immigració
Ajuntament de Lleida
- Diputació de Lleida

Edita: Centre de Cooperació Internacional
Centre d'Informació i Documentació per al Desenvolupament
Universitat de Lleida
Centre de Cultures Transfrontereres
Campus de Cappont
Edifici Annex
C/Jaume II, 67
25001 Lleida
cidd@int.udl.es
<http://www.udl.es/serveis/ci>

Consell Editor: Anabel Barrau, Ana Castro, Víctor Escóin, Sergio de Miguel, Carme Oliva, Alba Panisello, Angels Sendra, Josep Serra, Ramon Usall

Han col·laborat en aquest número: Rafael Crespo. Historiador i antropòleg, Centre d'Estudis Africans i Jordi Garreta Bochaca. Antropòleg i professor del Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida

Disseny i maquetació: estudi NiX
Impressió:
ISSN: 1697-3054
DL: L-139-2004

El Consell editor no comparteix necessàriament les opinions de les persones col·laboradores.

Índex

Presentació	4
Perquè la immigració?	5
Les migracions internacionals, una oportunitat per a tothom	6
La immigració a Lleida	30
Webs d'interès	51
Bibliografia disponible al CIDD	52

PRESENTACIÓ

Al Voltant de... és una col·lecció de quaderns monogràfics i divulgatius que aborden des d'una perspectiva rigorosa i objectiva qüestions rellevants de la conjuntura internacional i local. Aquests quaderns intenten proporcionar una visió breu i entenedora de tots els temes tractats, des del compromís del CCI per contribuir a augmentar la justícia social a través de les eines que tenim al nostre abast: la informació i la sensibilització.

En un món globalitzat on coexisteixen múltiples fonts d'informació i ciutadanes ciutadans desinformatats, creiem que esdevé necessari conèixer que hi ha a la base de molts temes que són tractats recurrentment de forma supèrflua i sovint tergiversada pels grans mitjans de comunicació.

Els quaderns contenen dos articles, ambdós tracten el mateix tema però des de dues vessants complementàries: la global i la local, ja que pensem que la majoria dels esdeveniments que actualment influeixen el nostre entorn són causa i conseqüència de fenòmens alhora locals i globals.

Esperem que aquest nou instrument que el Centre de Cooperació Internacional posa a l'abast de la ciutadania contribueixi al foment del coneixement dels fenòmens que en són contemporanis i a l'augment de la consciència existent a les nostres comarques al voltant dels principals reptes que la nostra societat afronta.

Us convidem a que gaudiu de la lectura.

PERQUÈ LA IMMIGRACIÓ?

En aquest 4t número dels quaderns “Al voltant de” hem volgut reflexionar sobre els actuals moviments migratoris. Els efectes que provoquen sobre les poblacions receptores són nombrosos i de diversa índole, sobretot pel que fa als positius. Una d’aquestes conseqüències és el creixement de població, del qual en deriva també l’econòmic, circumstància que incideix finalment i d’una manera directa en l’augment del PIB. Els resultats d’un estudi que ha donat a conèixer recentment la premsa conclouen que encara caldran prop d’un milió més d’immigrants per tal de continuar amb el ritme de creixement econòmic del país.

Convindria començar, però, reflexionant sobre els motius que porten la gent a emigrar. Hi ha diverses causes que provoquen el fenomen; ara bé, hem de convenir que la pobresa n’és la raó essencial. Marxar del país d’origen per buscar una millora del nivell de vida acostuma a ser la causa de tot plegat. Quan això es fa des de la clandestinitat, per procediments il·legals, sense garanties ni tan sols per a la pròpia vida, és quan realment la immigració es converteix en un problema greu per a un país i una societat civil.

En aquest quadern, pretenem servir-vos un seguit de dades i punts de vista que us convidin a mirar de forjar-vos un criteri sòlid sobre el fenomen de la immigració, desterrant en qualsevol cas apriorismes, prejudicis i connotacions catastrofistes o interessades.

LES MIGRACIONS INTERNACIONALS, UNA OPORTUNITAT PER A TOTHOM

“Quan medito sobre els meus viatges a través del món tinc la impressió que les fronteres i els fronts, els perills i les penes pròpies d'aquests moments erràtics han suscitat en mi menys inquietuds que l'enigma, sempre present, de saber com anirà cada nou encontre amb els altres, amb aquests estrangers que vaig trobant al llarg del meu camí.”

Ryszard Kapuscinski (2006)

Introducció

La immigració estrangera extracomunitària és una de les transformacions socials més importants –si no la que més– que esta vivint la societat espanyola des de finals dels anys noranta del segle passat (Zapata, 2004). I si l'arribada de persones d'arreu del món és un fet significatiu, encara ho és més l'evolució cap a una societat pluricultural. Tanmateix, el fet migratori i llurs conseqüències s'està desenvolupant a una velocitat que costa de ser assumida per la societat receptora. Es fa necessari, doncs, promoure i estendre un major coneixement de les claus explicatives que permetin entendre el fenomen i afavorir l'adaptació mútua, d'immigrats i receptors, als canvis actuals i als que esdevindran.

Abans de passar a relacionar els factors més importants que intervenen en els fets migratoris, voldríem fer menció que les migracions són un component estructural de la societat catalana i, per extensió, del conjunt de la Unió Europea. Com a indicador de la importància de les migracions, només cal observar que a l'hora de tractar qualsevol temàtica (econòmica, d'habitatge, cultural, convivència...) la immigració és un element a tenir molt en compte.

Aquest procés migratori ens ha situat dins dels fluxos internacionals, i Catalunya és un dels punts de les rutes migratòries entre continents i també un dels espais d'assentament de població nouvinguda. En aquest primer apartat, ens centrarem en la dimensió global de les migracions per passar després a la realitat local de Lleida.

La perspectiva des de la qual analitzarem i presentarem els continguts posa èmfasi en els aspectes relacionals que impliquen les migracions, és a dir, de contacte i trobada entre persones de diferents orígens.

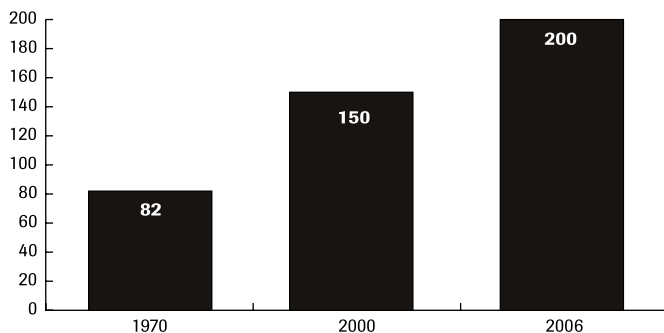
La transcendència actual de les migracions ha fet que sigui un concepte amb una creixent càrrega simbòlica i política. Així, en moltes ocasions, quan es parla d'“immigrant” en realitat ens referim a aquelles persones provinents de societats empobrides de fora de la Unió Europea i no a tots els immigrants estrangers. Per això, volem concretar a què ens referim quan fem servir el terme migració. En sentit general, les migracions són “desplaçaments d'una persona o conjunt de persones des del seu lloc de residència habitual a un altre, per ser-hi més o menys temps, amb la intenció de satisfer alguna necessitat o aconseguir una determinada millora” (Giménez, 2003). Com ens indica Giménez, aquesta definició ens mostra alguns punts clau a retenir:

a) La **mobilitat humana**. Molt sovint oblidem que l'ésser humà és un animal migratori que va partir d'Àfrica fa més de 100.000 anys i encara no s'atura. Així doncs, el desenvolupament de l'espècie ha estat vinculat a la capacitat de desplaçament i d'adaptació a diferents entorns naturals i/o socials.

En l'actualitat, el Banc Mundial calcula que més de 200 milions de persones són migrants, el 3% del total de la població del planeta. Aquesta xifra correspon a la població del cinquè país més poblat del món, el Brasil.

El nombre de persones que participen dels fluxos migratoris internacionals no deixa de créixer. L'any 1970 els migrants internacionals eren 82 milions, que van passar a 175 el 2000 i a quasi 200 milions el 2006.

Gràfic 1. Evolució migrants en el món

Font: GCIM (2005)

b) La **trajectòria** entre un punt de partida i un de destí. De fet, però, el que ens trobem en l'actualitat són múltiples llocs de partida i de destí interconnectats en múltiples direccions, amb vectors de connexió que són les persones migrants, les anomenades "xarxes migratòries". "Les xarxes migratòries han de ser considerades un element més del sistema mundial i, per tant, no només són influenciades per altres elements, sinó que també tenen una incidència sobre aquests." (Colectivo IOÉ, 1999:211).

Malauradament, aquestes xarxes migratòries no sempre cerquen afavorir el procés migratori, en alguns casos les persones migrants també són víctimes d'abusos, enganyos, abusos i violència. Es calcula que entre 600 i 800.000 persones són víctimes del tràfic d'éssers humans en el món. Sectors com la prostitució o el treball infantil són factors que promouen aquest tipus de tràfic.

Així doncs, una de les característiques de les migracions actuals és la dinàmica transcontinental: connexions entre un punt d'origen i diversos d'arribada, i els d'arribada connectats entre si, un esquema molt semblant al de diàspora, perquè un noi de família pakistanesa nascut a la Gran Bretanya és al mateix temps britànic i membre de la comunitat pakistanesa del món. D'aquí també la importància de les xarxes migratòries que analitzarem més endavant.

Per això, les rutes migratòries esdevenen una de les vies de contacte entre societats en principi allunyades en la distància geogràfica i cultural, com la societat catalana i xinesa. I ho fan amb un matís important des del contacte vivencial, de proximitat, podríem dir més càlid que el contacte que proporcionen els mitjans de comunicació i la globalització econòmica dels nostres dies.

Per comprendre millor els processos migratoris actuals, cal fer una ullada al passat per conèixer i identificar les constants i les novetats entre els nostres avantpassats migrants i nosaltres.

Abans de continuar, considerem important fer un aclariment sobre el concepte de migrant, que s'identifica amb “una persona que es veu obligada per diferents raons a abandonar el seu lloc d'origen”, per tant, no es considera migrant una persona turista o un estudiant, malgrat que a vegades els papers són intercanviables. Una persona que cerca feina pot arribar a un país amb visat de turista o d'estudiant, o simplement li agrada el lloc i decideix quedar-s'hi i treballar un cop finalitzats els estudis.

1. Algunes claus per comprendre les migracions internacionals

La dimensió històrica de les migracions

Vivim en el “temps de les migracions”, però fins a arribar al moment actual la humanitat ha viscut altres períodes migratoris transcendents. Fixem-nos en els més significatius dels darrers segles.

Migracions forçades: La Tracta Negre

Quan parlem de globalització actual cal tenir en compte que no és la primera. El sistema capitalista neix en part gràcies a una de les migracions forçades més importants de la història de la humanitat, la que va portar milions d'africans a Amèrica (entre 10 i 18 milions) com a esclaus entre els segles XV i XIX. El resultat d'aquesta migració forçada és la població d'origen africà que viu a Amèrica.

Però el tràfic de negres no és l'única migració forçada, ja que durant l'època colonial (segles XVIII-XIX) les metròpolis van obligar milions d'indígenes a migrar per treballar a les plantacions i mines que proveïen de matèries primeres les indústries europees. En continents com Àfrica, milers de joves partien de zones com l'actual Burkina Faso o Mali per treballar a les plantacions de cacau o cafè de Costa d'Ivori, i aquest és l'origen que a finals dels seixanta el 30% del a població de Costa d'Ivori hagués nascut fora del país. O les migracions d'indis i pakistanesos a l'Àfrica Oriental, o de xinesos a Amèrica. I així trobaríem exemples per tot el món.

Les migracions en l'origen del desenvolupament

Significativament, si mirem diferents regions del planeta i n'observem les migracions al llarg dels darrers dos segles i mig veurem que els períodes en què s'han produït moviments migratoris més importants han estat protagonitzats sempre per gent europea. Al llarg de tot el segle XIX, precisament en la d'expansió colonial i de desenvolupament industrial, van anar a les Amèriques 29 milions d'europeus. Entre 1945 i 1990 van marxar dels seu país 220 milions de persones, la qual cosa representa una mitjana set vegades superior (quasi 5 milions anuals) al període esmentat anteriorment. Un 31% d'aquesta població emigrant era també europea. Si ens fixem en Espanya, resulta que durant el període de desenvolupament de 1950 a 1975 més de dos milions d'espanyols van marxar a Amèrica i a Europa.

És a dir, generalment l'emigració és un dels elements que està present en els processos de desenvolupament capitalista, perquè permet alleugerir l'excés de mà d'obra, però també perquè els emigrants participen del desenvolupament dels seus llocs d'origen a partir de les **remeses** i els coneixements que adquireixen en els països d'emigració. Es calcula que a principis del anys setanta les remeses dels emigrants espanyols significaven el 3% del PIB i el 15% de la formació bruta de capital. La importància de les remeses és cada vegada més gran per a les societats d'origen.

Les remeses oficials van pujar a prop de 150.000 milions de dòlars l'any 2004 i les no oficials (que no passen pel sistema bancari) podien ser d'uns 300.000 milions. Aquestes transferències representen aproximadament el triple del valor de l'ajuda oficial al desenvolupament.

El valor de les remeses ens permet aproximar-nos a la dimensió global de les migracions i més integrada de les persones que hi participen, ja que moltes vegades des de les societats receptores apliquem una percepció limitada del migrant. Ja afirmava Abdelmalek Sayad que un dels dèficits que certs sectors de la societat receptora (catalana, espanyola i europea) presenten en l'anàlisi dels actuals processos migratoris és la dificultat per reconèixer la doble dimensió del migrant com aquella persona que reuneix dues identitats territorials al mateix temps, la d'**emigrant** i la d'**immigrant**.

“Hablar de la inmigración es hablar de la sociedad en su conjunto, en su dimensión diacrónico-histórica y en su dimensión sincrónica, es decir, teniendo en cuenta las estructuras presentes en la sociedad y su funcionamiento; pero a condición de no mutilar deliberadamente este objeto de una parte que lo constituye: la emigración. Suele ocurrir que el inmigrante para la sociedad que le nombra como tal ha nacido el día que franqueó las fronteras del país. Nos encontramos de este modo ante una nueva versión de etnocentrismo: se trata de conocer sólo lo que nos interesa conocer” (Sayad, 1991:15-16).

Les relacions històriques adrecen les migracions

Un cop el migrant surt de casa seva, cap on dirigeix les seves passes? En la pressa de decisions hi influeixen els coneixements previs sobre el possible lloc d'arribada, que té com a objectiu donar una certa seguretat, on el suposadament conegut és l'atractiu. Per exemple, els contactes colonials són fonamentals per entendre per què els excolonitzats marxen cap a les exmetròpolis. Així, els llatinoamericans tendeixen cap a Espanya, els de l'Àfrica francòfona cap a França o els de Surinam cap a Holanda, etc. També els contactes previs entre els punts de sortida i arribada canalitzen, i fins i tot estimulen, les migracions, com afirma Sassen referint-se als Estats Units: “Els esforços per obrir la pròpia economia, però també la d'altres estats, al flux de capital, mercaderies, serveis i tecnologia van crear les condicions que porten la gent a emigrar i van provocar el sorgiment de vincles entre els EUA i els altres estats que després serviren de ponts per a l'emigració” (Sassen, 1994:53). Fins i tot els propis conflictes armats estableixen aquests ponts pels quals després circulen els migrants, i alguns exemples serien la intervenció dels EUA a Corea i l'augment de la migració coreana a Nord-americà a partir de llavors. I en la mateixa línia podríem cercar la relació que segurament existeix entre l'expansió de multinacionals espanyoles

per Amèrica Llatina i el creixement de l'emigració boliviana, argentina, colombiana cap a l'Estat espanyol. No volem dir que l'assentament de multinacionals sigui la causa directa de les migracions, però sí que estableix alguns ponts que després fan servir les persones migrants.

2. Qui emigra i per què?

En el present treball ens centrarem en les migracions internacionals, aquelles que impliquen el traspàs de fronteres estatals. Cal mencionar que en molts estats africans, asiàtics o americans els desplaçaments més importants quantitativament són aquells que protagonitzen les persones que abandonen el medi rural per anar a la ciutat.

Per això, no és estrany que un nombre significatiu de les persones que arriben a Europa des d'altres continents ja havien experimentat la migració camp-ciutat.

El 1950 menys del 30% dels habitants del món vivien en ciutats. L'any 2000, un total de 2.900 milions de persones vivien en zones urbanes, és a dir, un 47% de la població mundial. Es preveu que cap al 2030 viuran en zones urbanes 4.900 milions de persones, aproximadament el 60% de la població mundial.

Seguint les diferents fases i rutes migratòries, també és important remarcar que la majoria dels migrants internacionals fan desplaçaments entre estats del sud, és a dir, els africans migren entre estats africans, els asiàtics igualment i el mateix podríem dir dels americans. Per exemple, l'emigració boliviana es dirigeix cap a l'Argentina o el Brasil. Podríem dir que existeix una selecció en origen dels que poden o no arribar a Occident, malgrat que un nombre significatiu ho fan sense autorització de residència ni treball.

El perfil de les persones que aconsegueixen arribar a la Unió Europea, els Estats Units, el Canadà, Japó o Austràlia és un de ben concret: persona jove, amb estudis (cada dia el nivell de formació en origen és més elevat, fins i tot superior de mitjana al de la societat receptora), amb experiència laboral i amb un esperit emprenedor, de superació i sacrifici, algú que ha passat dos o més anys travessant deserts i oceans ha de comptar amb una motivació molt alta.

Tant és així que des dels llocs de partida les migracions signifiquen la partida dels homes i dones més preparats, denominada per alguns “fuita de cervells”.

El Banc Mundial calcula que l'Àfrica ha perdut més del 30% dels quadres superiors entre 1960 i 1990, la qual cosa referma la vella dita que “hi ha més metges de Benín a París que en tot Benín”.

Imagini un lector que la societat on viu perdi més d'un terç del personal més preparat al llarg de tres dècades, situació que afecta llur desenvolupament present i futur, i també per la pèrdua que suposa dels recursos econòmics, alimentaris, socials i culturals que la societat d'origen ha invertit en la cria i formació de les persones que marxen.

Una altra de les característiques de les migracions actuals és la triple condició de país **emissor-receptor i també de trànsit** d'un nombre cada vegada més gran de països. Així, el Marroc, país d'origen amb un nombre més important d'immigrats a Espanya, al mateix temps rep, des de fa segles, immigrants de l'Àfrica subsahariana¹. La segona nacionalitat amb més representants a l'estat espanyol Equador rep immigrants de Colòmbia o de Veneçuela.

Com a conclusió: “Els més pobres i necessitats no tenen els mitjans econòmics i socials per arribar al nord, i només poden desplaçar-se a distàncies mínimes.”

Els factors que provoquen les migracions

La literatura clàssica estableix factors d'expulsió (*push*) i d'atracció (*pull*) de les migracions. Tanmateix, l'orientació actual presenta les migracions com “fets socials totals” i la seva anàlisi implica la recerca de la interacció entre diferents factors i nivells de pressió; llavors, segons el punt d'observació, es posarà més èmfasi en un factor o en un altre. Passem, doncs, a relacionar les causes i els factors que incideixen en moviments de població transnacionals.

Situació política dels estats d'origen

Una de les causes principals de les migracions és la situació política dels estats d'origen. La inestabilitat, els règims dictatorials i els conflictes armats provoquen la sortida, o millor dit, la fugida de milions de persones en el món. La

Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 reconeix, en l'article 14: "1. En cas de persecució, tota persona té dret a cercar asil i a gaudir-ne en qualsevol país." Així mateix, la Convenció de Ginebra de 1951 protegeix els drets dels refugiats i asilats en qualsevol lloc del món.

Al món, l'any 2005 hi havia 19,2 milions de refugiats reconeguts per l'ACNUR (Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats).

Són les societats més pobres (asiàtiques, africanes, sud-americanes i caribenyes) les que acullen el 72% del total de refugiats al món, la qual cosa indica que els països rics encara tenen prou marge d'acollida de refugiats.

Taula 1. Nombre de persones sota la protecció de l'ACNUR per regions

Regió	Total l'1 de gener de 2004*	Total l'1 de gener de 2005
Àsia	6.112.500	6.899.600
Àfrica	4.242.300	4.861.400
Europa	4.242.800	4.429.900
Amèrica del Nord	978.100	853.300
Amèrica Llatina i el Carib	1.316.400	2.070.800
Oceania	74.400	82.400
TOTAL	17.009.300	19.197.400

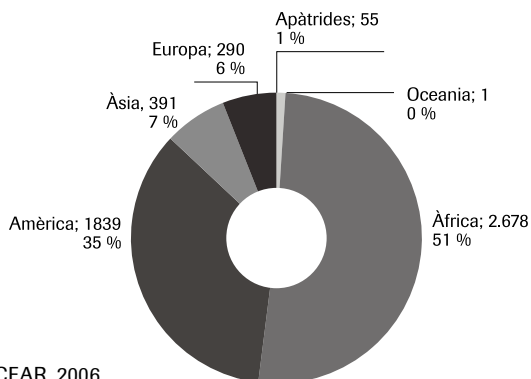
• Xifres revisades a finals de l'any

Font: http://www.acnur.org/index.php?id_pag=3180

A l'Estat espanyol, en l'informe anual de la Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat² veiem que el nombre de sol·licituds d'asil que van ser aprovades pel govern espanyol l'any 2005 eren 202, que representen el 3,84% del nombre total de demandes presentades (5.254).

El gràfic 1 ens mostra que per nacionalitats Colòmbia és la més representada, amb 1.655 sol·licituds, i la segueixen una relació de països africans. Destaca, entre aquests, el segon, Nigèria, que viu una situació d'inestabilitat política i conflictes localitzats al nord i a la zona petrolera del sud, malgrat que els organismes internacional no reconeixen la situació de Nigèria com de guerra.

Gràfic 1. Sol·licitants d'asil a Espanya el 2005, per continents

Font: CEAR, 2006

Ara be, la situació política s'interrelaciona amb la d'econòmica. Quan s'acusa els governs de no afavorir (per incapacitat, corrupció, neocolonialisme...) que els joves puguin trobar una sortida laboral al seu país és la política econòmica i la manca de democràcia una de les raons principals de l'emigració.

Les relacions econòmiques desiguals, motor de les migracions

El factor econòmic se sol presentar com la causa principal de les migracions. Ara bé, cal concretar que quan parlem de migracions internacionals l'element econòmic es troba en la diferència de rendes, és a dir, d'ingressos entre la societat de partida i la d'arribada. La situació a escala planetària ens mostra unes desigualtats econòmiques cada vegada més grans. Segons l'*Informe sobre Desenvolupament Humà 2005* del PNUD³, el país que ocupa el primer lloc en desenvolupament humà, Noruega, presenta una renda per capita de 37.670 dòlars, mentre que l'estat que ocupa el darrer, el 177, Níger, disposa d'una renda de 835 dòlars anuals. Si comparem per zones, la renda dels països de l'OCDE és de 25.915, mentre que la dels països menys avançats (PMA) és de 1.328 dòlars.

Però tan important com la renda total dels estats hi ha altres elements que són determinants, com la distribució de la riquesa o l'accés als recursos, a les oportunitats de trobar un lloc de treball o de millorar el que ja es tenia. Si, a més, hi incorporem el factor de cost de la migració (el que costa el viatge, accedir a la documentació necessària, etc.) que implica una inversió prèvia que pot ser

de més de 4.000 euros trobem que els migrants internacionals no són els més pobres dels països d'origen, sinó els que disposen d'un mínim d'ingressos de patrimoni per hipotecar i endeutar-se per aconseguir els diners per migrar. Els més *miserables* no tenen recursos per iniciar el viatge.

A més, en moltes ocasions el factor econòmic no és simplement la diferència de renda entre el punt de partida i el de destí, sinó també de com les relacions econòmiques globals afecten localment. Per exemple, part del migrants actuals del Sahel⁴ que eren productors de cotó han hagut de partir, no perquè no poguessin produir, sinó perquè el preu que rebien per la producció no cobria ni els costos, i ni molt menys era suficient per cobrir les despeses en llavors, adobs i maquinària. Així doncs, l'única sortida és l'emigració internacional, i més encara quan el nivell d'atur en origen no permet que els camperols trobin feina a les ciutats del propi país.

Però la importància del factor econòmic no es redueix a les possibilitats de trobar feina o no. Quan parlem de llibertat de circulació de mercaderies i capitals cal matisar que aquests moviments estan condicionats i dirigits. Mentre el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional promouen l'obertura dels mercats nacionals als països anomenats "en vies de desenvolupament", Occident subvenciona els productes agrícoles i, per tant, el cotó dels Estats Units és més barat que el de Mali, sense oblidar situacions contradictòries com que l'arròs local a l'Àfrica és més car que el d'importació, ja que aquest rep els ajuts dels organismes internacionals, fet que provoca un abandonament de les terres i encara motiva més els pagesos a migrar a la ciutat o a un altre país.

Tanmateix, els migrants no se'n van cap a qualsevol lloc, es dirigeixen cap als punts de destí que els reclamen directament o indirectament. Díficilment es consolida una ruta migratòria si al final del trajecte un percentatge elevat de migrants no troba una sortida econòmica. Si ens centrem en els països receptors occidentals, veiem que cada dia sectors més significatius de l'economia necessiten de l'aportació de mà d'obra exterior. Així, segons la Seguretat Social, el 80% de les noves afiliacions en el primer trimestre del 2006 van ser d'estrangers. Sectors com l'agrícola, la construcció, serveis (hostaleria, distribució de mercaderies, servei domèstic, venda minorista...), fins i tot la indústria en aquells oficis dels quals hi ha dèficit d'especialistes locals com torners o soldadors, i l'emergent sector d'atenció a les persones (gent gran, malalts, infants, discapacitats...), ja que els dèficits del sistema de benestar (escoles bressol, residències, etc.), fa

que les famílies hagin de contractar immigrants estrangers per fer-se càrrec de les persones dependents.

Ara bé, el paper que juguen en l'economia de les societats receptores els immigrants estrangers del sud és el que Marx anomenava "de lumpemproletariat". Aquells sectors dels treballadors i treballadores que estan disponibles en qualsevol moment, que accepten les pitjors condicions de treball en l'àmbit de la seguretat, llargues jornades laborals, treballar els caps de setmana i els dies festius, amb sous més baixos i sense contracte o amb una gran temporalitat. Pensem que, segons la Unió Europea, l'economia no registrada (també anomenada "submergida o negra") constitueix el 20% del PIB de l'Estat espanyol. Segons el Banc d'Espanya, a partir de dades de la Unió Europea els treballadors i treballadores estrangers no comunitaris⁵ tenen un salari mitjà entre un 30 i un 40% inferior al dels de passaport espanyol.

Però l'aportació econòmica dels immigrants estrangers no es limita a ser mà d'obra barata, sinó que també són fonamentals en dos aspectes:

- L'alta condició d'empresaris els porta a obrir negocis i empreses. Segons dades del Ministeri de Treball, entre octubre de 2003 i octubre de 2004 el nombre d'autònoms estrangers inscrits a la Seguretat Social va augmentar un 17,29%, mentre que en el cas dels espanyols la xifra no arriba al 4%. Entre alguns col·lectius la voluntat d'arribar a ser comerciant o empresari és molt remarcable, així un terç dels treballadors xinesos a Espanya és autònom.
- Com a consumidors, i així es mostra en les campanyes publicitàries que empreses financeres, immobiliàries i d'altres sectors com de telefonia adrecen als immigrants.

La natura, un factor de migració

El medi ambient ha estat històricament un agent present en els desplaçaments humans. L'home sempre ha cercat entorns naturals favorables i és de les poques espècies animals que s'ha adaptat a viure en qualsevol clima i territori, des dels deserts càlids i freds, zones muntanyoses sense arbres, fins a selves tropicals. El clima i la recerca de terres on viure millor ha estat una de les grans motivacions de les migracions amb una tendència que és la d'establir-se en

zones temperades i amb possibilitats d'elevada producció agrícola, i d'aquí la concentració en el passat i en part encara avui de població al voltant de les costes de clima mediterrani a Europa, Amèrica (Califòrnia, Xile, etc.) i Austràlia, i dels grans rius (Nil, Tigris, Eufrates, Danubi, Níger, Congo, Río de la Plata, Amazones, Ganges, Huang-ho, etc.).

Als nostres dies la situació del medi ambient és un factor rellevant en l'origen dels moviments de població. La sequera crònica d'algunes zones del planeta (Àfrica subsahariana, Sud-amèrica i l'Àsia central), la desforestació, l'esgotament dels terrenys on s'han conreat productes d'exportació (cafè, cacau, sucre, cotó, cacauet, etc.), les catàstrofes naturals (inundacions, terratrèmols, erupcions volcàniques, huracans, tsunamis, etc.) i els efectes de l'escalfament global del planeta obliguen milions de persones a deixar casa seva i en moltes ocasions també els seus països d'origen.

“Aquests fenòmens migratoris, coneguts ja pels especialistes com el darrer èxode massiu, es caracteritzen per ser desplaçaments humans forçats desencadenats per causes ambientals i els seus protagonistes són denominats refugiats mediambientals.”

“En l'actualitat, 25 milions de persones ja s'han vist obligades a abandonar les seves llars per aquestes causes.

El 60% dels refugiats actuals ja són refugiats mediambientals i, segons les previsions d'un estudi elaborat l'any 2004 per *l'Institut per al Medi ambient i la Seguretat Humana de la Universitat de les Nacions Unides*, aquesta xifra es duplicarà en el termini de cinc anys.” (CEAR 2006:26)

Però no tothom que migra per raons ambientals ho fa per motius de supervivència. Si cerquem noves formes de migracions vinculades a factors naturals trobem el creixement de migracions del nord cap el sud, protagonitzades per gent gran, jubilada, que s'instal·la principalment a la costa mediterrània o del sud dels Estats Units.

Són anglesos, francesos, alemanys o holandesos els més representats entre els immigrants de molts municipis de Màlaga, Alacant, València, les illes Balears o les Canàries.

L'atracció d'El Dorado occidental

La globalització capitalista contemporània comporta una difusió a escala planetària d'una imatge de les societats anomenades occidentals (Unió Europea, Estats Units, Canadà, Japó i Austràlia) de comoditats materials i facilitats per a l'accés a productes de consum. Els canals que transmeten aquest *modus vivendi* són els mitjans de comunicació massius (televvisions, premsa...), el cinema, Internet... També els turistes occidentals, cooperants i treballadors de les multinacionals quan viatgen als països de sud, que es poden gastar en pocs dies el que no guanyen diverses famílies locals juntes en un any.

Cal dir també que la imatge del model occidental no és només de consumisme, també ho és que és la terra dels drets humans, de l'estat de dret, de la democràcia, de la llibertat, la igualtat i la fraternitat. Llavors el desengany dels immigrants pot ser doble, d'una banda, les dificultats que com a estrangers no occidentals tenen d'accedir a les comoditats d'Occident i, de l'altra, de no ser considerats ni tractats com un ciutadà més.

Sense oblidar que els emigrants que retornen de manera permanent o temporal als llocs d'origen transmeten informacions i mostren un èxit material i social que dona com a resultat que el referent de prestigi i de triomf socioeconòmic és l'emigrant, tot per dir que les migracions s'autoalimenten a si mateixes.

Xarxes socials i comunitats migrants

Les actuacions de les persones migrants no obeeixen només a decisions individuals ni a les pressions de les desigualtats econòmiques o polítiques imposades pels contextos de partida i també d'arribada. També prenen formes particulars en funció de les xarxes a les quals pertany el migrant.

El procés migratori sempre és de caràcter social: es migra pel fet de ser membre d'un determinat grup social (família, clan, etc.) i es realitza el trànsit fent servir uns determinats vincles socials (amistats, veïnatge, coneguts, companys d'escola, de treball, d'equip de futbol, etc.) que faciliten personalment el viatge o els contactes per portar-los a terme. També les estratègies d'inserció es desenvolupen amb el suport dels membres d'aquests grups.

Per això, no és d'estranyar que els originaris d'un mateix poble de Gàmbia migrin a una mateixa població (o a algunes poques) de Catalunya, el mateix que succeïa amb alguns pobles d'Andalusia en dècades passades, dels quals hi havia més veïns vivint a Catalunya que al poble andalús. Els pioners, els primers a arribar, són els pescadors que comencen a teixir la xarxa migratòria que acabaran de teixir els seus familiars, amics o veïns de la població d'origen.

De nou ens trobem que les actuacions dels migrants d'avui són, si més no, les mateixes que les dels migrants d'etapes anteriors.

La pròpia dinàmica de la diàspora

“Els immigrants se senten més inclinats avui —i més capaços— que en el passat a mantenir lligams estrets amb la família i la societat del seu lloc de naixement. Aquests lligams no són nous, però la influència sobre el comportament social, econòmic i polític és diferent, gràcies a la facilitat de comunicació i el transport moderns. Els immigrants volen mantenir un peu a cada món: un al seu lloc de naixement i l'altre al seu país d'adopció” (PNUD, 2005:103) o als de la diàspora.

L'evolució tecnològica dels mitjans de transport i comunicació afavoreixen una major mobilitat de les persones i de les informacions. Aquest perfeccionament és utilitzat per reforçar les connexions entre persones d'un mateix origen geogràfic i/o cultural, el que s'anomena diàspora. D'aquesta dinàmica transcontinental es coneixen exemples clàssics com els de la diàspora jueva, xinesa, africana, de l'Índia o el Pakistan. Un jove nascut a Anglaterra, nét de migrants xinesos, forma part de les dues comunitats. Per naixement i per educació escolar serà britànic, però al mateix temps, per família serà membre de la diàspora xinesa, la seva doble adscripció pot ser un avantatge a l'hora d'establir negocis d'importació i exportació entre la Unió Europea, els Estats Units i la Xina.

Per entendre la dinàmica de diàspora el millor és fer una mirada a nosaltres mateixos, al poble català. Els europeus també tenim la nostra diàspora pel món, fruit de l'expansió capitalista i de la colonització. Si ens fixem en Catalunya, veiem que també hem emigrat a diferents llocs del planeta: si a l'edat mitjana va ser la Mediterrània l'espai migratori català, als segles XIX i XX els joves catalans marxaven a fer les Amèriques i alguns tornaven amb “diners”, i se'ls anomenava

“indians”, els quals van invertir els beneficis econòmics i coneixements adquirits a Amèrica, Àfrica o Filipines en el desenvolupament de Catalunya, després, evidentment, de participar en el desenvolupament econòmic de les societats on havien emigrat. Algunes mostres de la importància dels indians en el desenvolupament de Catalunya podrien ser que van ser la font de finançament principal del tren de Barcelona a Mataró, d'indústries tèxtils i també van ser part dels mecenes que van impulsar moviments artístics com el modernisme⁶. “De fet, es podria dir que tot l'Eixample de Barcelona es va construir amb diners dels negocis indians”, segons l'historiador Jordi Maluquer⁷. El més interessant és que aquesta dinàmica es produís als dos costats de l'Atlàntic. Per això, el Paseo del Prado de l'Havana recorda fidelment les Rambles de Barcelona.

La influència de l'emigració no va ser tan sols econòmica: no oblidem expressions culturals com les havaneres i la implicació en la vida política de Catalunya. El Casal Català de l'Havana, l'any 1928, va ser el lloc on el govern català a l'exili va dibuixar la senyera independentista catalana, l'estelada, molt semblant a la Cubana, i es va redactar el projecte de constitució de la República catalana.

A més de recuperar la memòria històrica, tan necessària per conèixer-nos a nosaltres mateixos com a societat, considerem que potenciar la difusió i el coneixement de la dimensió emigratòria de les societats receptores ajudaria a comprendre millor la inclinació dels immigrants a mantenir els vincles amb la cultura d'origen i amb la diàspora, i que aquesta actitud no és un obstacle a l'adaptació al nou entorn de vida. “Muchos de los que todavía vivimos esperamos aún la reparación de este abandono. La memoria es necesaria siempre. Recordar es la única forma de mirar al futuro”⁸ (declaracions de Neus Espresate Xirau, exiliada fundadora de l'editorial ERA de Mèxic). I, sens dubte, seria molt més senzilla l'acollida dels immigrants que arriben de terres on van emigrar els nostres avantpassats (Amèrica, Filipines, nord del Marroc, Guinea Equatorial...). Si en lloc de percebre'ls com a immigrants estrangers els veiéssim com parents que retornen a la simbòlica “mare pàtria”, com a membres de la nostra diàspora, amb llurs particularitats i diferències, però, al cap i a la fi, pròxims. Aquesta visió fa dècades que la proposava Dolores Juliano, antropòloga argentina que viu a Barcelona, quan encara el procés estava en els seus inicis i és avui més necessari que mai. El **retrobament** per als uns i els altres no seria tan “xocant” i facilitaria la gestió dels conflictes inherents a una transformació social, com és l'actual moment migratori⁹.

A més, la pròpia dinàmica migratòria afavoreix l'enfortiment dels lligams entre pobles que entren en contacte. Si continuem amb l'exemple d'Amèrica Llatina serien innumerables els exemples que avui ens apropen. Remarquem només alguns dels més significatius: el ministre d'Interior i el d'Afers Estrangers del govern del Frente Amplio de l'Uruguai, Reinaldo Gargano i José Díaz, respectivament, són militants del Partit Socialista de Catalunya (PSC), ja que s'hi van refugiar fugint de les dictadures militars dels anys setanta del segle XX. Però al mateix temps, un dels diputats al Parlament de Catalunya de la legislatura 2004-2006 Roberto Lavandera va néixer a l'Uruguai, la capital del qual, Montevideo, va ser la primera ciutat que va dedicar una plaça a Lluís Companys.

Llavors, per intentar trencar l'esquema unilateral amb què es tracten les migracions internacionals, un primer pas seria "recuperar la memòria migratòria de les societats receptores".

3. L'Estat espanyol i la immigració estrangera

Al principi del text hem indicat que la transformació social més important que viu la societat espanyola en les darreres dècades és la immigració d'estrangera. Però, quin perfil tenen els nous veïns i veïnes? D'on vénen? Són més homes o més dones? De quines edats?

Passem, doncs, a fer una presentació dels trets més significatiu de les persones nouvingudes a Espanya.

A principis del mes de març de 2006 a l'Estat espanyol residien 2.873.250 persones de nacionalitat estrangera. El nombre real de persones immigrades estrangeres és més gran perquè hi ha un nombre no determinat d'immigrats que no disposen de permís de residència, els anomenats "sense papers", dels quals es calcula que en poden viure a Espanya prop d'un milió. Aquesta xifra és el resultat de la diferència entre els estrangers empadronats i els que disposen de permís de residència. L'existència d'aquesta bossa d'irregulars, major que en altres països europeus, ve motivada per la importància de l'economia no registrada (submergida) que, segons la Unió Europea, suposa més del 21% del PIB estatal. Llavors, sembla que els irregulars són necessaris per mantenir l'economia submergida, perquè cobren poc, no tenen drets i se'ls pots despatxar quan no es necessiten.

Segons les dades del Ministeri de Treball (taula 2), la nacionalitat més representada és la marroquina, amb més de mig milió de persones. La relació situa en segon lloc la comunitat equatoriana. Si ens centrem en aquests dos orígens, trobem que són processos migratoris força diferents: la immigració marroquina va començar ja fa dècades, cap a finals dels anys seixanta del segle XX, i ha anat creixent de manera progressiva, de manera que ja estan naixent els néts dels pioners. Aquest fet implica un nou factor d'assentament de la població d'origen marroquí a casa nostra. Sobre aquest tema, volem posar atenció en un dels termes que es fa servir habitualment per designar els fills i les filles dels immigrants, el concepte de segona generació. Estem absolutament contra aquest concepte, perquè els fills no són immigrants, han vingut per voluntat dels seus pares i si han nascut aquí encara menys i, per tant, no són segona generació d'immigrants. Si continuem per aquest camí, com els direm, als néts dels marroquins nascuts a Espanya? Tercera generació? Quan no coneixeran prou bé la terra dels seus avis i l'ús de tercera generació implica que encara els considerem estrangers només per l'origen dels seus avis.

Quant a la immigració equatoriana, va començar a mitjans dels noranta i van ser les dones les protagonistes del procés migratori, que són un dels exemples més rellevants de la feminització de les migracions internacionals. I un dels fenòmens més inesperats ha estat el creixement de la immigració xinesa, augment molt relacionat amb els lligams econòmics amb la Xina (importació i exportació tèxtil, calçat, etc.) i el període de desenvolupament que viu la Xina continental es produeix al mateix temps que 35 milions de xinesos viuen a l'exterior.

Taula 2. Principals nacionalitats. Març 2006

NACIONALITAT	Nombre de residents
Marroc	509.964
Equador	374.711
Colòmbia	217.867
Romania	205.907
Regne Unit	159.487
Xina	91.400
Itàlia	89.317
Argentina	86.111
Perú	85.410

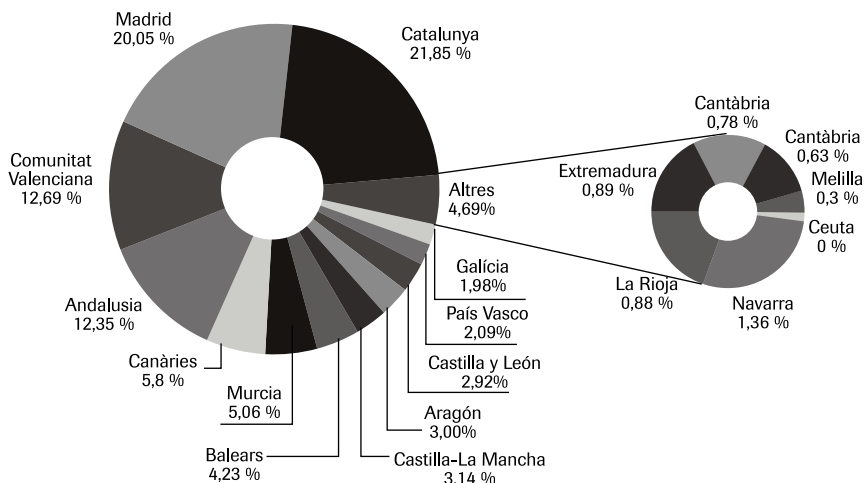
Font: Secretaria d'Estat per a la Immigració i Emigració
 Ministeri de Treball i Afers socials. <http://extranjeros.mtas.es/>

Per **gènere**, trobem que els homes són majoritaris, amb un 54,33% del total, i un 45,6% són dones, que precisament prevalen a Astúries, Galícia i Cantàbria. Per procedències, les dones són més nombroses en les següents nacionalitats: brasilera, boliviana, colombiana, dominicana, filipina, equatoriana, ucraïnesa, russa i veneçolana.

Estem parlant, a més, de **població jove**, ja que la mitjana d'edat dels estrangers residents és de 34 anys, tant per als homes com per a les dones. També creix, gràcies al reagrupament familiar, el percentatge de menors de 16 anys, que és de l'11,6% i només el 4,4% és major de 64 anys. Pel que fa al tema del reagrupament familiar, cal percebre'l com un indicador d'assentament. Malgrat que el discurs de les persones immigrades sigui el retorn al seu país, l'arribada del cònjuge i dels infants implica, amb tota probabilitat, que la família restarà al lloc d'arribada. Els infants es faran grans i establiren lligams i arrels amb la societat on han crescut, situació que no suposa un trencament amb la societat d'origen. Precisament el fet que membres de la mateixa comunitat visquin en diferents punts del món afavoreix l'atracció d'altres membres (paisans, familiars, veïns, etc.) del mateix origen que volen migrar, seria un sistema que s'anomena de "diàspora", una xarxa social que es basa en dos punts: un lloc d'origen comú i membres del mateix col·lectiu assentats arreu del planeta com a nòduls de connexió de la xarxa.

Per comunitats autònomes, el gràfic 2 ens indica que la concentració més importants és a Catalunya, amb un 21,85%, seguida de Madrid, amb un 20%, i després les comunitats mediterrànies (Andalusia, València, Múrcia i les illes Balears), les zones on es concentra el major creixement econòmic de l'Estat. El cas del País Basc és significatiu, perquè, malgrat l'augment lent de la població estrangera, el nombre no correspon a la seva importància econòmica. Pot ser la situació geogràfica, més allunyada de les costes mediterrànies, el fet de no ser una comunitat amb un pes de l'agricultura intensiva important ni del turisme fa que no sigui un pol d'atracció i demanda d'immigrats estrangers de manera rellevant.

Gràfic 2. Distribució de la població estrangera per comunitats autònomes. 31-03-2006

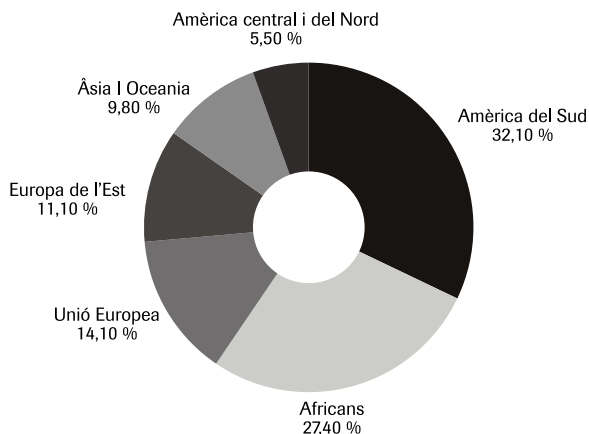
Font: Secretaria d'Estat per a la Immigració i Emigració
 Ministeri de Treball i Afers socials. <http://extranjeros.mtas.es/>

4. Catalunya, la diversitat com a característica

La població de Catalunya és cada dia més plural gràcies, en bona part, a la immigració estrangera. Segons un informe de la Fundació Jaume Bofill¹⁰, els nouvinguts han passat de representar el 2,9% del total de la població l'any 2000 a ser el 13,1% a principis de 2006, i es compten unes 940.000 persones empadronades.

Tant la taula 3 com el gràfic 4 ens mostren que la població d'origen americà és la més nombrosa, però volem significar la diversificació de les nacionalitats representades, que arriben a estar representades per 180 nacionalitats (Generalitat de Catalunya 2005:12). Cada dia les persones que arriben a Catalunya ho fan des de llocs més diversos i, a més, sota cadascuna de les nacionalitats apareix i es manifesta la diversitat de cada estat: als del Magrib hi viuen persones d'origen amazic (berbers) i àrab, la pluralitat de pobles de qualsevol estat sud-saharià, els pobles indígenes d'Amèrica o d'Àsia. Per tant, la riquesa cultural de Catalunya és major que la de les nacionalitats inscrites en els registres del padró.

Taula 3. Població estrangera per percentatges, 2006

Font: Fundació Jaume Bofill, 2006

Tot i que ha crescut el nombre de nous catalans, es manté la predominança dels homes (55%) sobre les dones, fruit de la regularització de l'any 2005 i perquè en alguns orígens els que migren primer són els homes. Aquesta situació fa preveure un major creixement de les persones que arribin per reagrupament familiar. El nombre de permisos de reagrupament familiar han passat en cinc anys de 12 el 2000 a gairebé 75.000 el 2004. De nou ens trobem amb una altre indicador d'assentament de la població immigrada, ja que el reagrupament implica l'arribada de més infants i joves, no només el marit o la muller. I hi ha un altre factor, que avui no el tenim present, perquè quantitativament no és significatiu, però que tindrà una certa importància en un futur pròxim: l'arribada de gent gran d'origen extracomunitari. En ocasions, es tenen tots els fills fora del país, que amb el temps han portat també els néts, i els avis i les àvies es queden sols i amb problemes de salut. Les necessitats materials, la responsabilitat i l'estima cap als avis i les àvies fa que també emigrin per viure amb els fills i néts. També les àvies maternes emigren per cuidar dels seus néts mentre la mare treballa fora de casa.

5. Migracions, diversitat i desenvolupament

La diversitat que impliquen les migracions és un dels fonaments del desenvolupament econòmic i també social i cultural de les societats receptores. A Catalunya ja tenim exemples en diferents camps: en la literatura, amb autores com Laila Karrass o Natjat el-Hatjemi, dues autores catalanes d'origen marroquí, o en la música, on Catalunya està esdevenint un dels centres europeus de la interacció de les músiques amb arrels, mal anomenades “músiques del món” (totes les músiques són del món i, en certa manera, també de fusió).

També la diversitat es manifesta en aspectes més estructurals, mostra de la condició de societat pluricultural de Catalunya. Fixem-nos en dos factors: la llengua i la religió.

- Segons un estudi de Carme Junyent, de la Universitat de Barcelona, a Catalunya es parlen més de 210 llengües.
- Pel que fa a la religió, segons l'estudi Les altres religions. Minories religioses a Catalunya , a Catalunya funcionen 722 espais de culte no catòlic que corresponen a confessions que van del judaisme al taoisme, passant per musulmans, bahai, sikh, budistes, hinduisme i la diversitat del món cristià (evangèliques, adventistes, testimonis de Jehovà, pentecostalistes i ortodoxos).

D'altra banda, les empreses ja fa temps que valoren i promouen equips de treball multiculturals i la interacció entre persones d'origens diferents. Per exemple, a Espanya, Great Place to Work Institut va premiar el 2004 Microsoft per “haver fomentat la carrera internacional dels seus treballadors i assegurar que la diversitat de la plantilla és un avantatge competitiu. De fet, els seus empleats reben un curs específic sobre aquesta qüestió” .

La immigració estrangera no només és un factor de creixement cultural i econòmic, sinó que també endarrereix el dèficit del sistema de benestar. Segons dades del Banc d'Espanya, l'arribada d'aproximadament 4,3 milions d'immigrants permetrà que els sistemes de pensions no comencin a tenir problemes de solvència financera fins al 2025, quan les previsions dels 2001 eren que cap al 2012 hi hauria una crisi en el capital per mantenir el sistema. Aquest és l'efecte de l'augment de les cotitzacions a la Seguretat Social i Hisenda dels

nous veïns i veïnes que possibilita l'excedent dels comptes de l'Estat i permet estalvi per al futur.

Els primers estudis realitzats en l'àmbit espanyol indiquen que els immigrants contribueixen amb més del que reben (Giménez, 2003:145). Cal tenir present que estem parlant de persones joves, que tenen una incidència relativa en el sistema de benestar (van a l'atenció primària però menys a hospital, que és la gran despesa), el seu cost formatiu ha anat a càrrec del país d'origen; i com ja hem dit més amunt, la despesa de criança, d'aprenentatge i d'adquirir experiència laboral s'ho estalvia la societat receptora. És necessari, doncs, incidir en un canvi de percepció respecte a la població nouvinguda no només com a usuari, pacient, alumne o beneficiari, sinó també com a contribuent i benefactor.

Una mostra del paper estratègic de la immigració estrangera en l'evolució del sistema de benestar es percep en el sector de cura de les persones. És força habitual passejar per parcs i carrers de les nostres ciutats i trobar-nos avis i àvies que caminen agafats del braç d'una noia d'origen llatinoamericà, magrebí o de l'Europa de l'Est, o en la combinació de servei domèstic i tenir cura dels infants o de malalts incapacitats. Aquestes dones supleixen el dèficit de recursos que pateix el nostre país. Navarro analitza aquest dèficit i el compara amb la resta de països de la Unió Europea i fa referència al baix percentatge de població adulta que treballa en els serveis de l'Estat del benestar (educació, sanitat, serveis socials, etc.), que tan sols arriben al 6% (Navarro, 2006) La mitjana de la UE era el 2003 de l'11%, mentre que a Suècia arribava al 17%. La despesa pública en protecció social a Espanya va ser el mateix any del 19,7% del PIB, 7,2 punts més baixa que la mitjana de la UE i de nou a una distància molt significativa de Suècia, on va ser del 30,3%. Així doncs, els immigrants són bàsics en el manteniment de l'estat del benestar, si bé és veritat que aquesta aportació haurà d'ésser constant, ja que els cotitzadors d'avui seran els beneficiaris del futur.

6. Com a comentari de continuïtat

Fins aquí el recorregut a les migracions internacionals com a fenòmens complexos causats per un conjunt de factors històrics i actuals que estan interrelacionats. Com afirma Kalpana Das (Institut Intercultural de Mont-real): “La immigració no és un problema, sinó una font de respostes. Precisament, perquè els homes i les dones immigrades poden aportar els sabers de llurs cultures d’origen i llur experiència de vida, compartint aquesta riquesa amb la societat receptora.” L’aspiració en tot cas seria que les persones migrin per decisió pròpia i no forçats per les necessitats, i que els estats i les societats que les acullen les valorin per si mateixes i per les seves competències.

Rafael Crespo

Historiador i antropòleg

Centre d’Estudis Africans

Notes:

1- Preferim el terme *sudsaarià* al més general de *subsaharià*, perquè aquest últim es refereix a un posicionament d’inferioritat, d’estar per sota com a subaltern, subnormal... Al *Diccionari de la llengua catalana* de l’Enciclopèdia Catalana no apareix el terme *subsaharià* i els significats que indica de sub- són: prefix llatí que significa “sota”, usat en la formació d’un gran nombre de mots científics denotant: 1. Situat a sota. 2. En grau inferior. En menor proporció. Per això, proposem la denominació *sudsaarià*, que indica la referència geogràfica.

2- <http://www.cear.es/home.php>

3- <http://www.undp.org/spanish/>

4- Nom amb què es designa la zona semihumida que limita immediatament al sud del desert del Sàhara. El terme prové de l’àrab i vol dir costa, en referència al fet que és el territori sobre el qual van desenvolupar-se els ports caravaners com Tombouctou (Mali).

5- Que no pertanyen a cap estat membre de la Unió Europea, abans anomenada Comunitat Econòmica Europea (CEE).

6- El senyor Güell, mecenes de Gaudí, era fill d’un indià, Joan Güell, i un dels seus socis era Antonio López, marquès de Comillas (Cantàbria.). I un dels seus negocis va ser el tràfic d’esclaus.

7- *El Punt* (20 de setembre de 2004)

8- *El País* (30 de setembre de 2004)

9- És interessant observar com a poc a poc, de manera quasi inconscient, van apareixent signes de recuperació d’aquest oblit, des d’actes (exposicions, conferències, premis...) de recuperació de la memòria de l’exili fins a novel·les escrites pels fills dels exiliats-emigrants que, a través de la biografia familiar il·lustren la història col·lectiva, dos exemples concrets que tenen com a paisatge l’estat de Veracruz, a Mèxic serien *Lejos de Veracruz*, d’Enrique Vila-Matas, i *Los rojos de ultramar*, de Jordi Soler. Només falta vincular la vivència pròpia amb l’actual de la nova migració.

10- <http://www.pangea.org/fbofill/fbofill/index.php>

11- Procés administratiu extraordinari pel qual les persones que vivien a l’Estat espanyol sense permís de residència ni treball i que reunien una sèrie de requisits podien accedir a regularitzar la seva situació administrativa. D’aquest procés es van beneficiar més de 700.000 persones.

12- Realitzat per la UAB per a la Generalitat <http://www10.gencat.net/presidencia/AppJava/cat/dgar/estudis/index.jsp>

13- *El País*, secció *Negocios* (29 de febrer de 2004)

BIBLIOGRAFIA

- CEAR (2006): *La situación de los refugiados en España 2006. Informe de la Comisión Española de Ayuda al Refugiado*. Madrid: Ed. Catarata.
- EL-HATJEMI, Najat (2004): *Jo també sóc catalana*. Barcelona: ed. Columna.
- FISAS, Vicenç (1994): “*Les migracions: contra l’oblit de la nostra història*”, a *Documents*. Barcelona. Centre Unesco de Catalunya, núm. 31.
- GIMÉNEZ, Carlos (2003): *Qué es la inmigración*. Madrid: RBA Editores.
- GCIM (2005): *Las migraciones en un mundo interdependiente. Nuevas orientaciones para actuar*. Comisión Mundial sobre las Migraciones Internacionales de la ONU. <http://www.gcim.org/es/>
- GENERALITAT DE CATALUNYA (Secretaria per a la Immigració) (2005): *Pla de ciutadania i immigració 2005-2008*. Barcelona.
- KAPUSCINSKI, Ryszard (2006): “*Rencontre avec l’étranger, cet événement fondamental*”, a *Le Monde Diplomatique*, gener, p. 14-15.
- KARROUCH, Laila (2004): *De Nador a Vic*. Barcelona: ed. Columna.
- MARQUÉS, Salomé (2003): *Maestros catalanes del exilio Jalisco (México) El Colegio de Jalisco*. Generalitat de Catalunya.
- NAVARRO, Vicenç (2006): *El subdesarrollo social de España. Causas y consecuencias*. Barcelona: Ed. Anagrama.
- PNUD (2005): *Informe sobre desenvolupament humà. La llibertat cultural en la diversitat del món d’avui*. Barcelona: Centre Unesco de Catalunya.
- SAYAD, Abdelmalek (1991): *L’immigration ou les paradoxes de l’altérité*. Brussel·les: De-Boeck-Wesmael.
- SASSEN, Saskia (1994): “*Why Migration? Tesis contra los modelos de explicación al uso*”, a D.A.: *Extranjeros en el paraíso*. Barcelona: Ed. Virus, p. 53-62.
- ZAPATA, Ricard (2004): *Inmigración, innovación política y cultura de acomodación en España*. Barcelona: Fundació CIDOB.
- JUNYENT, Carme (31 de 2005): *Les altres “Veus” no han dit*, El País, suplement Quadern.

LA IMMIGRACIÓ A LLEIDA

1. El fenomen de la immigració

La immigració és un fenomen relativament recent que està tenint un alt impacte econòmic i social al territori de destinació. Però no és menys cert que també comporta canvis importants als països d'origen i entre les persones que han triat o s'han vist obligades a viatjar i instal·lar-se en un altre indret. Prendre la decisió d'emigrar, abandonar la terra, la família, els amics... no és fàcil.

L'estudi dels motius de l'emigració i com es tria el destí han estat el centre d'interès de diferents científics socials que no han tingut gens fàcil arribar a comprendre aquest fenomen en totes les seves dimensions. Definir els motius d'emigrar i d'arribar a un determinat indret i no a un altre és clau per conèixer i, en algun cas, anticipar-se a l'impacte que rebrà destí i origen. Un dels primers que ho estudià fou Ravenstein (1885 i 1889), que presentà una explicació del fenomen de la immigració com una elecció individual i deslligada de la història de les societats. Per ell, el context i la situació en origen condicionen la decisió (són el que anomena factors de repulsió) i qüestions econòmiques, polítiques, culturals... fan que les persones vegin la immigració com una de les possibilitats per a la millora. Al mateix temps, considerava que la situació econòmica, política, cultural, etc. a destí fa que un origen sigui més atractiu que un altre (és el que anomena factors d'atracció). Aquesta explicació, tot i que lògica i correcta

en part, actualment es considera superada i millorada per la introducció de noves teories que la complementen des d'un punt de vista macroestructural i microestructural. És a dir, les teories modernes tenen en compte el pes de la història en els processos migratoris (com les relacions passades han influït, i encara ho fan, especialment per haver generat desigualtats mundials que ens anticipen la direcció dels fluxos migratoris: dels sud cap al nord), el que es considera macroestructura. I també tenen en compte qüestions més micro, és a dir, la importància que té la xarxa de relacions (amistat i parentiu) en la presa de la decisió de desplaçar-se, elecció del lloc de residència, etc. Per posar un exemple, pocs immigrants van de vacances al país d'origen explicant misèries i sovint als que els va malament procuren no explicar-ho per la sensació de fracàs, així que el missatge que acostuma a arribar és que se'n surten, amb tot el que suposa de reclam per a altres. Així, aquestes i altres qüestions s'han incorporat al coneixement que es té del fenomen migratori en els darrers anys i han ajudat a comprendre'l i a millorar i a intentar anticipar-s'hi.

L'arribada d'estrangers (és a dir, no ciutadans espanyols) i, especialment, d'immigrants (els estrangers que vénen a la recerca d'una vida millor des de països subdesenvolupats o aquells que es troben en vies de desenvolupament) està resultant un fenomen que ha impactat de forma important i de no fàcil gestió: sigui el flux o els processos d'acomodació mútua entre residents i nouvinguts. Com altres països abans, s'ha de fer front a reptes i situacions que, alhora que diferents, s'assemblen. Respecte a la primera qüestió, el flux comú és pensar que hi ha una entrada exagerada d'immigrants en aquests moments (cada dia trobem als mitjans de comunicació referències a aquest moviment de població). L'"allau" és una qüestió que preocupa pel que suposa de dificultat d'assumir aquesta nova població i les intervencions que se'n deriven. L'aparent manca de regulació de la immigració, responsabilitat del govern central, que tot i els esforços no ha sabut trobar una política adequada per gestionar el flux i regularitzar els sense papers que ja residien a Espanya, ha repercutit en les administracions més properes (ajuntaments i consells comarcals, que han de fer front al fenomen) i està en boca de tots els ciutadans. A més del creixement numèric, la diversificació d'òrgens converteix aquesta realitat en un calidoscopi, davant el qual creixen les incerteses i desconfiances dels professionals que no poden actuar d'una única forma i, per tant, es fa necessari tenir en compte molts factors i diferències quan es vol intervenir respecte a la immigració.

De l'evolució general del nombre d'immigrants, les dades sovintegen i interessa assenyalar el notable increment que s'ha produït a partir dels anys noranta, tot i que això no vulgui dir que abans no es rebia immigració, però és cert que el volum era molt menor. D'altra banda, els països d'origen han estat diversos i s'han anat modificant en el temps: si a l'inici arribà un nombre important de persones originàries del Magreb i, concretament, del Marroc, sense que aquest flux desaparegui cal afegir-hi nous orígens dia a dia més importants: especialment de països d'Amèrica del Sud i l'Europa de l'Est. A més, si inicialment la immigració era principalment masculina i de determinades edats més joves, actualment la immigració femenina significa una part important de les persones que arriben (de determinats orígens les dones són dominants), així com aquells que vénen per reagrupament familiar i que col·laboren a diversificar el perfil d'edat d'aquesta població.

Les dades més recents (de 31 de març de 2006) posen de manifest que hi havia a Espanya 2.873.250 estrangers amb tarja o autorització de residència en vigor, cosa que implica un increment del 4,9% respecte al 31 de desembre de 2005. Per continents, el 20,85% dels estrangers eren nacionals de països pertanyents a l'Europa comunitària, el 12,53% eren europeus de països no comunitaris, el 23,4% africans, el 36,11 iberoamericans, el 0,61 nord-americans, el 6,45 asiàtics i el 0,06 d'Oceania (els restants 1.143 figuraven com a apàtrides o no hi constava la seva nacionalitat). Les comunitats autònomes amb major nombre de residents d'origen estranger són Catalunya (21,85%), Madrid (20,05%), el País Valencià (12,69%) i Andalusia (12,35%).

A Catalunya el nombre seria de 626.432 i el corresponent a les comarques de Ponent, 42.984, que representa el 6,86% dels residents a Catalunya.

Però per tenir-ne la imatge completa és necessari determinar quina és la pressió migratòria existent i la irregularitat, permanent o temporal, en què viuen una part dels nousvinguts (és a dir, el volum que representen els *sense papers*). Trobar dades sobre aquesta qüestió és difícil i, a més a més, poden resultar fins i tot contradictòries per la diferència entre xifres. Això sí, la pressió migratòria existent es pot observar a partir dels visats denegats a Espanya, ja que reflecteix el volum de població que vol sortir i arriba a intentar-ho (això sí, no la que ho aconsegueix realment). Com a exemple, l'any 1993, un total de 56.143 sol·licituds foren denegades a magrebins (53% marroquins i 44,6% algerians). Aquesta pressió també s'observa en les dades de la immigració rebutjada a

la frontera, els detinguts en pasteres i els expulsats. El 1995 es rebutjaren a la frontera 173.988 immigrants, s'interceptaren 130 pasteres amb la detenció de 1.800 persones, s'expulsaren 17.013 immigrants i en retornaren 19.353. Durant l'any 2005, es detectaren 567 embarcacions amb 11.871 detinguts.

L'informe més recent divulgat pel Ministeri de Treball i Afers Socials² posa de manifest que la pressió de les pasteres, aparentment, ha disminuït, però cal tenir en compte l'increment d'altres canals d'entrada (per exemple, per avió com a turistes).

Com bé coneixem a través dels mitjans de comunicació, aquesta pressió es dona principalment a les illes Canàries, Ceuta i Melilla i en algunes províncies d'Andalusia (Cadis, Almeria, Màlaga i Granada). Així, tot i l'existència de diferents percepcions del nombre de persones que aconsegueixen creuar la frontera de forma irregular (alguns autors apunten que se situa per sobre del 25% del contingent de regulars), el que és evident és l'existència d'una pressió immigratòria que no és fàcil de gestionar, com demostren les constants regularitzacions que s'han anat realitzant i l'existència encara de la citada bossa d'irregulars. Centrats en Lleida, el volum d'immigració irregular el podem detectar, però difícilment quantificar, a través dels professionals de la intervenció socioeducativa, que no creuen que sigui baix i que és especialment evident en moments puntuals de l'any amb l'arribada de temporers. El que succeeix cada any a Alcarràs, on es troben immigrants d'arreu (el boca-orella situa aquesta població lleidatana en l'expectativa de molts immigrants per la creença que s'hi trobarà feina) amb motiu de la recollida de la fruita, posa de manifest les condicions d'itinerància, d'estacionalitat i de vida de part de la immigració, que inclou dins el contingent un volum nombrós d'irregulars.

Les dades específiques sobre Lleida que divulga el Ministeri de Treball i Afers Socials posen de manifest que des del començament del 1997 fins al 2005 s'ha multiplicat per 10 la immigració que hi resideix.

D'altra banda, a més d'una millor concreció per origen de les dades, el continent africà segueix sent l'origen principal, així com l'Europa no comunitària i Iberoamèrica. Minoritària, en comparació, és la immigració que es rep de l'Europa comunitària, Amèrica del Nord i Àsia. Aquest perfil d'immigrants inicia el retrat del que és el perfil sociolaboral de la immigració que tenen les nostres comarques.

Taula 1. Evolució dels estrangers amb tarja o autorització de residència a Lleida

Continent d'origen	Totals 31-12-1996	Totals 31-12-2004
Europa	715	-
Europa comunitària	-	1.763
Resta d'Europa	-	7.817
Amèrica	557	-
Iberoamèrica	-	5.547
Amèrica del Nord	-	35
Àfrica	1.867	16.129
Àsia	112	1.559
Oceania	3	1
Apàtrides / No consta	4	7
TOTAL	3.258	32.858

Font: Elaboració pròpia a partir dels anuaris estadístics d'immigració del Ministeri de Treball i Afers Socials.

El recentment publicat estudi sobre la immigració a Catalunya de la Fundació Jaume Bofill (2006), basant-se en l'empadronament i, per tant, més real, ja que també s'hi pot trobar censada una part dels que no tenen la documentació en regla, que aporta dades més reals i situa el nombre d'immigrants en 55.774, xifra que representa un 13% de la població resident a Lleida. El mapa lleidatà de la immigració és força desigual, i mentre unes comarques i localitats encara no en tenen presència o aquesta és escassa, en altres representa un alt percentatge de la població. La comarca amb major concentració seria el Segrià, amb 25.643 persones empadronades, en què els principals països d'origen són el Marroc, Algèria, Gàmbia i el Senegal d'Àfrica; Romania, Ucraïna i Bulgària, de l'Europa de l'Est, i Colòmbia, l'Equador i l'Argentina de l'Amèrica del Sud. Sense entrar en gaires detalls, seguint els padrons municipals d'algunes localitats de la província, es poden constatar els desiguals percentatges de presència i la diferència d'òrgens.

Triant algunes poblacions representatives de la geografia lleidatana, observem que l'any 2000 els percentatges d'immigrants eren força baixos.

Guissona és la població amb el percentatge més alt d'immigració de Catalunya.

Les dades de 2005 presenten, efectivament, l'important increment que ha tingut aquesta població en cinc anys i que també han experimentat algunes poblacions més que d'altres. Tot posant de manifest que la Unió Europea és l'origen de pocs estrangers residents a les poblacions de la següent taula, la resta d'Europa (principalment l'Europa de l'Est) té una important presència a Guissona, on representa el 23,31% de la població. D'altra banda, Cervera destaca, en comparació, per l'alt percentatge d'africans (12,63%), encara que també representen el 9,51% dels habitants de Mollerussa, el 7,65% dels de Tàrraga, el 7,45% dels de Guissona... A més, s'hi observa com els procedents d'Amèrica del Sud representen el 3,52% dels habitants de Mollerussa, el 2,95% dels de Lleida, el 2,35% dels de Tremp i el 2,27% dels de Tàrraga.

Taula 2. Nacionalitat de la població resident per percentatge sobre el total a les poblacions de...

	Lleida	Cervera	Guissona	Balaguer	Tàrraga	Mollerussa	Tremp
Estrangers 2000	1,85	4,54	6,71	1,77	4,18	2,58	2,31
Estrangers 2005	12,35	20,08	33,34	14,62	16,02	18,5	7,98
Resta UE	0,59	0,44	0,57	0,31	0,4	1,24	1,06
Resta Europa	2,22	4,25	23,31	5,01	4,31	3,57	2,33
Àfrica	5,69	12,63	7,45	7,11	7,65	9,51	1,63
Amèrica Nord i Central	0,5	0,5	0,7	0,19	0,95	0,17	0,61
Amèrica del Sud	2,95	1,78	1,31	1,64	2,27	3,52	2,35
Àsia i Oceania	0,4	0,48	0	0,36	0,44	0,49	0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (www.idescat.net)

Les comarques de Lleida, com altres indrets de Catalunya i Espanya, viuen i viuran la cada vegada major presència d'immigració i la seva diversificació. Ambdós fets comporten que el fenomen preocupi polítics, tècnics i ciutadans i els mateixos immigrants (com observem en un estudi recentment finalitzat, gairebé una tercera part dels immigrants residents a la comarca de la Segarra diu que hi ha massa immigrants (vegeu Garreta i Samper 2006) per la competència mútua que s'exerceix en el mercat laboral, de l'habitatge, etc.

2. La situació sociolaboral dels immigrants residents a Lleida

Encara que resulta complicat definir la paraula integració per les diferents perspectives que s'hi pot donar i les dimensions que hi intervenen, podem destacar tres qüestions clau en la situació que viu un col·lectiu o persona: el posicionament en el mercat de treball, la situació residencial i l'habitatge i les relacions personals que manté. Aquestes tres qüestions, entre moltes altres que es poden considerar, ens posen sobre la pista de com s'estan incorporant a la societat lleidatana els immigrants i el grau d'exclusió que una part pateix.

El Mercat de treball

En primer lloc, la posició en el mercat del treball dels immigrants es troba condicionada per factors que determinen les oportunitats laborals que tenen, per factors institucionals i per la possible discriminació dels autòctons respecte a un determinat grup. A més, tot i que el mercat del treball té dinàmica pròpia, en el cas dels immigrants aquesta es troba especialment condicionada (a més de pel racisme) des de l'àmbit institucional/legal, ja que s'hi defineixen les possibilitats d'inserció. No cal dir que la situació d'irregularitat/regularitat que es defineix des de l'Estat condiciona les possibilitats en el mercat de treball, ja de per si limitades, però també és cert que algú ofereix feina als sense papers en determinades condicions:

“Durant la temporada de la fruita és molt diferent la població que resideix durant tot l'any. Hi ha, doncs, dos projectes diferents, un de molt relacionat amb la fruita (...) Que el pagès d'X no contracta sense papers? Això són quatre, però els altres sí que contracten. Els carreguen al cotxe, també d'altres pobles, i els deixen a la nit i llestos. Dóna la casualitat que són aquí, però van a altres llocs a treballar. De pagesos n'hi ha de tot, els que els necessiten i altres que diuen que això no pot ser.” (Fragment d'entrevista a un tècnic d'Ajuntament el 2005) ³

Les posicions que ocupen i les possibilitats que tenen els immigrants en el mercat de treball són altament definitòries de la seva posició en l'estructura social. Un dels pocs treballs sobre aquest tema (Garreta, 2003) detectà que

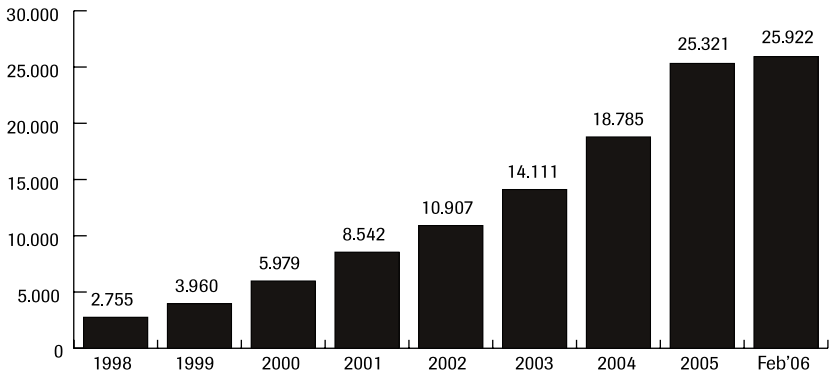
entre la immigració resident a les comarques lleidatanes, més enllà d'aquells que no són presents en el mercat laboral (persones residents que no treballen perquè no volen o no poden; és a dir, "inactius"), hi ha un important grup que es troba en condicions d'instabilitat i precarietat, és a dir, són persones que treballen per compte d'altri i que tenen poca estabilitat laboral, ja que canvien de feina tot sovint i passen períodes curts o més llargs de desocupació (és el que anomenarem "dependents inestables"). D'altra banda, detectarem un grup de menors dimensions que havien aconseguit una relativa estabilitat laboral, treballant també per a altres, però amb millor qualificació i condicions laborals ("dependents estables") que els situen en millor posició que els anteriors. En quart lloc, hi ha un col·lectiu cada vegada més nombrós, però poc representatiu sobre el total dels immigrants residents a les comarques de Lleida, que està treballant per compte propi i que a través de negocis (restaurants, locutoris, botigues d'alimentació...) han assolit una situació laboral millor quant a estabilitat i ingressos ("autònoms i petits empresaris" i que s'ha anomenat "economia ètnica", ja que sovint presten serveis als altres immigrants) i que s'estan convertint en el grup benestant entre els immigrants.

Generalment, els immigrants es troben treballant per compte aliè, com mostra l'anterior classificació, i una reduïda part per compte propi. Entre els primers destaca el nombre de persones dedicades al peonatge agrícola, però també la presència important de peons en altres sectors de treball com ara la construcció i la indústria (de fet les persones d'origen africà tenen una elevada concentració en aquestes feines). D'altra banda, un sector d'immigrants està ocupant feines que requereixen major preparació i sovint vénen amb contracte de treball, ja que l'empresari cerca un determinat professional; en aquestes feines (que se situarien dins el que hem anomenat abans dependents estables) en els darrers anys s'hi han concentrat les persones originàries de l'Europa de l'Est. En les anteriors activitats sovintegen els homes, mentre que les dones apareixen sobrerrepresentades en activitats com ara el servei domèstic i tenir cura de persones dependents (la cada vegada més evident necessitat de persones que atenguin, entre altres, la gent gran ha fet que aquesta sigui una ocupació on a poc a poc s'han anat introduint les dones d'origen immigrant, sobretot de determinats orígens, com Amèrica del Sud), fet que no treu que també les trobem treballant en peonatge a la indústria, en la restauració, etc.

Si ens fixem en l'afiliació a la Seguretat Social, que expressa l'evolució de la cotització a l'erari públic, de febrer de 2006⁴ a les comarques de Lleida, no-

vament observem (vegeu gràfic 1) el notable increment que s'ha experimentat i la important presència d'aquells que pertanyen a la Unió Europea (2.267) en comparació amb els que no hi pertanyen (23.655). A més, podem veure com és el perfil dels que hi estan afiliats, on dominen els homes (18.538), tot i la important presència de dones (7.384).

Gràfic 1. Afiliats a la Seguretat Social el febrer de 2006

Tot plegat posa en evidència que la immigració de les comarques de Lleida s'ha incrementat notablement en els darrers deu anys i que es tracta, principalment, d'una immigració d'Àfrica, Europa de l'Est i Iberoamèrica i que, tot i els diferents perfils, un nombre important se situa laboralment en el que hem anomenat la dependència, sigui més o menys estable.

L'habitatge

El barri i les condicions de l'habitatge també són indicadors i reflex del posicionament en l'estructura social, és a dir, la situació en què es viu en comparació a la resta de la població. La concentració observada en determinades localitats i, principalment, en aquelles més grans en determinats barris es dona pel preu de l'habitatge, les preferències dels mateixos immigrants per viure envoltats "dels seus" i "dels seus serveis" i la comoditat de no haver de patir el rebuig de l'entorn.

Els immigrants a les comarques de Lleida es concentren en habitatges de lloguer (73%) i, a distància, cedits per l'ocupador com a part del salari (16%); és baixa (tot i que actualment creixent) la propietat (especialment pagant hipoteca), novament un indicador de sedentarització i acomodació.

Com és lògic, internament existeixen notables diferències, des de l'any d'arribada (els que duen més anys tenen condicions residencials millors), la situació legal (són aquells que es troben en situació regular i que l'han mantinguda durant anys els que poden accedir a condicions millors) i el reagrupament. De fet, el reagrupament familiar és un indicador d'haver assolit una situació relativament estable i uns ingressos que permeten plantejar-se fer venir la família o una part. Poques persones durien la seva família en situacions de precarietat. Per aprofundir en la situació residencial i com la viuen els immigrants podem adreçar-nos a la dada si aquesta ha millorat o no respecte a origen. En el citat treball publicat el 2003 detectàrem que el 27,3% creia haver millorat, el 22% seguia igual, però un alt percentatge, el 50,7%, havia empitjorat. Novament la satisfacció varia segons la data d'arribada a Espanya i la situació legal: els que arribaren fa més anys i tenen la documentació en regla estan més satisfets. Però el més interessant és palesar com la millor situació laboral suposa millors condicions residencials i, per tant, més satisfacció. Relacionant-ho amb els perfils laborals anteriorment esmentats, serien els "autònoms i petits empresaris" i els "dependents estables" els que diuen que gaudeixen de millor situació quant a metres quadrats i equipament i estan més satisfets, mentre que els "dependents inestables" i els "inactius" per llarga desocupació serien els que presenten una pitjor situació, que comporta en força casos sobreocupació de l'habitatge.

En conjunt, la sobreocupació la situàvem al voltant del 20%, sovint justificada per la necessitat d'estalvi o d'acollir momentàniament amics o familiars mentre cerquen un habitatge propi. És a dir, es tracta de recursos per adaptar-se a la difícil realitat amb què es troben i per poder dur a terme el seu projecte migratori (que no oblidem que es va modificant en funció de la realitat amb què s'enfronten, però que sintèticament consisteix en la millora dels ingressos i de la qualitat de vida, ja sigui pensant en un futur a origen o a destí).

Les relacions personals

Quant a les relacions personals (d'amistat i per a una potencial relació afectiva), s'observa sovint que se centren entre aquells considerats més propers, entre els del mateix poble, país d'origen, religió... i les eleccions es fan per cercles concèntrics de proximitat i aquells més propers culturalment i/o religiosament són preferits. Aquestes preferències relacionals són un factor important per a l'elecció de barri de residència i, en concret, de l'habitatge (com també succeeix en la recerca de feina). Per exemple, el 65,5% diu haver localitzat l'habitatge a través d'amics i familiars, i prop del 70% trobà feina per aquest mitjà. Les relacions interpersonals que mantenen, generalment molt centrades en el grup propi (aquells que senten més propers), suposen protecció, reproducció de la cultura, localització de treball i habitatge, però, al mateix temps, els "condemna" a unes determinades posicions. Això permet observar l'ambivalent funció de les xarxes socials, que faciliten, d'una banda, aquests accessos més fàcils, l'esmentada xarxa de protecció davant l'infortuni i l'obtenció d'informació sobre els recursos, però que dirigeixen al mateix temps cap a uns determinats treballs, uns determinats habitatges i zones residencials.

La incorporació d'un immigrant en una empresa, barri, edifici... acostuma a suposar l'arribada posterior d'altres del mateix origen, la qual cosa demostra que, sens dubte, han actuat les xarxes.

Les múltiples situacions descrites han fet que es concentrin els debats actuals més enllà de la regulació de fluxos i la regularització de la immigració en com gestionar i incorporar aquesta diversitat cultural i evitar l'exclusió.

3. La intervenció socioeducativa en la immigració

El creixement del nombre, de la diversitat de gènere i dels orígens ha comportat la preocupació i un creixent interès per la intervenció. Des d'entitats (Creu Roja, Càritas, Lleida Solidària, Federació d'Associació de Veïns de Lleida...) fins a l'administració pública (autonòmica, provincial, comarcal i local) i els sindicats (CCOO i UGT, principalment) s'han posat a treballar per incorporar aquesta nova població i sensibilitzar els residents dels beneficis d'aquesta presència i del respecte mutu que cal tenir-se. A més, han entrat en joc (un altre indicador de sedentarització de part de la immigració) les associacions pròpies dels immigrants i els centres religiosos (entre els quals destaca el paper intragrup i fora de grup que estan tenint els oratoris musulmans –vegeu Moreras 1999 i Garreta 2000– i que Joan Estruch (2004) situa en vuit el nombre dels existents a Ponent). Les primeres estan tenint un paper ambivalent, ja que alhora que estan ajudant els seus, en teoria, representats i són una forma de vertebrar la minoria i defensar els interessos, institucionalitzen estructures paral·leles que podrien derivar en una guetització (vegeu Morell 2005). També és cert que la consolidació via associacions és diversa per orígens, mentre que els d'Amèrica del Sud i Àfrica (principalment el Senegal, Gàmbia, Mali i el Marroc) duen anys funcionant de forma més o menys estable, d'altres tot just estan encetant aquest camí, per exemple els procedents de països d'Europa de l'Est.

“Nosaltres, d'una banda, tenim l'oficina d'informació i orientació per a la igualtat (...) La majoria de qüestions són les de sempre: assumpte de papers, treball, habitatge... El primer tema és el dels papers, el més sol·licitat (...) Nosaltres tenim molta relació amb els diferents col·lectius, aquí a Lleida hi ha 25 entitats d'immigrants, la majoria són de l'Àfrica subsahariana, però també n'hi ha algunes de culturals magrebines i també després algunes de llatinoamericanes i ara també de països de l'Est.” (fragment d'entrevista a un tècnic d'Ajuntament).

La definició del model d'integració a Catalunya i, per tant, a Lleida, no ha estat fàcil i encara, de fet, s'està definint. Si ens fixem en els darrers documents de la Generalitat de Catalunya, El Pla de Ciutadania i Immigració 2005-2008 (Secretaria per a la Immigració 2005:39) “proposa un nou concepte de ciutadania que pretén avançar cap a la igualtat de drets i deures de tots els catalans i catalanes, amb independència de la nacionalitat i de les situacions jurídiques, dins els límits competencials de l'actual marc. En aquest sentit, el vincle requerit per

l'accés i el reconeixement de la ciutadania és la residència, deslligada, així, de la nacionalitat en el sentit convencional (...) La ciutadania plural i cívica es basa en tres pilars bàsics –el valor del pluralisme, el principi de la igualtat i el civisme com a norma de comportament– erigits en orientacions cabdals de les institucions i de la societat catalana”. Aquest pla, recentment presentat, té dotze objectius específics: establiment d'un sistema de primera acollida coordinat; millora de les polítiques socials, millora de l'accés a la sanitat, educació intercultural per a la cohesió social, lluita contra l'exclusió social amb l'establiment de serveis socials preparats amb recursos i formació, acolliment lingüístic i ús social de la llengua catalana, inserció laboral i autonomia personal, atenció al factor sexe, incorporar joves d'origen immigrant a les polítiques de joventut, formació dels professionals, accés a la informació, lluitar contra el racisme i la discriminació a través de programes de sensibilització i no discriminació i mecanismes de denúncia i campanyes contra el racisme. Sintetitzant, les polítiques prioritàries de la Secretaria per a la Immigració són d'acollida, d'igualtat i d'acomodació i, tenint en compte el marge competencial, els instruments d'aplicació territorial serien el Programa Integral d'Acollida (PIA) i els Plans Locals de Ciutadania i Immigració (per a una anàlisi del fet, fins ara es pot consultar Garreta i Llevot 2006).

Com es pot observar en els anteriors objectius, el primer impacte d'aquesta immigració l'han viscut, més enllà dels conciutadants, els tècnics del camp dels serveis socials, educatius, sanitaris... que han hagut d'anar-se aproximant, no sense dificultats, a aquesta nova realitat i a les noves demandes. És a dir, la diversitat de cultures d'aquests immigrants fa que, pel lògic desconeixement que tenen els professionals de moltes d'aquestes, encara sigui més difícil actuar i intervenir-hi d'una forma eficient. D'altra banda, no s'ha d'oblidar que al mateix immigrant li costa comprendre el que li està succeint, de per si ja prou difícil (el dol migratori)⁵. I no cal dir que quan aquestes cultures pateixen estigmatització la complexitat és major. A la varietat cultural cal afegir-hi la dita diversitat de gènere (vegeu Parella 2003) i edat: ja no es tracta només de treballar amb homes joves, ara entre alguns orígens les dones dominen i l'edat s'ha diversificat completament. A més, la situació no és coincident en el conjunt de comarques i poblacions de Lleida i, per tant, l'impacte del flux migratori no ha estat ni és idèntic i, per tant, mentre que en uns indrets la gestió és la més complicada, en altres diuen que ho tenen més fàcil. Aquests fets comporten que no es puguin donar respostes estàndards i que el temps que s'ha de dedicar i el coneixement que cal tenir dels “altres” sigui major

entre els professionals. Ambdues coses escassegen. D'aquí que hagi tingut un important èxit la mediació intercultural, precisament en l'àmbit educatiu i sanitari, que pretén que un tercer, generalment un immigrant, ajudi a aproximar culturalment l'immigrant a la institució i/o servei, i a l'inrevés. No cal dir que això no es troba exempt de problemes i conflictes, però s'enfoca com una solució temporal per resoldre les múltiples situacions que apareixen d'incomprensió lingüística i cultural (vegeu Llevot 2004).

Malgrat aquest recurs i d'altres que s'han anat posant en marxa els darrers anys, és comú reconèixer la dificultat per actuar amb una alta garantia d'èxit.

La situació legal, laboral i residencial és per als professionals la qüestió clau que cal treballar per afavorir l'acomodació de la immigració.

La situació legal dels immigrants es presenta com un tema difícil i preocupant que es creu prioritari resoldre i que du a pensar en la necessitat de control de fluxos migratoris. Sovint el control es creu la solució més adient per poder fer front al fenomen i poder preveure qui arribarà a la comarca i/o població per intervenir més correctament (la impossibilitat de preveure, d'anticipar-se, sovint s'utilitza com a argument de no poder intervenir més acuradament). També la posició en el mercat de treball dels mateixos immigrants, que és aprofitada per un sector d'empresariat que veu en ells mà d'obra barata i, per tant, no tenen interès que millorin la seva situació legal i les seves condicions de vida, és un tema que defineix la posició dels immigrants amb què treballen. Però en la qüestió legal i el treball els professionals més propers als immigrants que treballen en consells comarcals i ajuntaments tenen poques competències —menys en la primera que la segona— per poder aportar solucions importants. Respecte a la documentació, diuen que poden fer poc més que assessorar o, més aviat, informar i aconsellar. Quant a la situació laboral, els és difícil influir en el mercat de treball i han de fer-ho, especialment, a través de l'oferta de formació específica i d'informació sobre les possibilitats laborals. Les forces del mercat i de l'explotació per a l'obtenció de majors beneficis sovint apareixen com una de les qüestions clau però respecte a les quals se senten impotents.

“Penso que el tema d’immigració costa molt pel treball submergit. Tot i que s’ha intentat fer aflorar l’economia submergida (...), realment el que continuo veient és que molts immigrants continuen en l’economia submergida, ja que a l’empresari li interessa. Hi hauria d’haver una política real per millorar aquesta situació. És una mica incompleta la manera com han arreglat el problema. Caldria fer-ho més seriosament.” (tècnic de Consell Comarcal)

En tercer lloc, es menciona com una altra qüestió bàsica a considerar la situació residencial. El barri on viuen (recordem les anteriors referències a la concentració) i l’habitatge que tenen serien també definidors de la situació de part de la immigració i, per tant, un altre dels reptes als quals els professionals han de fer front i, com veurem, respecte al qual també expressen limitacions, ja que no sempre els és possible intervenir, perquè no és a les seves mans modificar determinades qüestions des del seu lloc de treball o des de la institució on treballen. Les forces del mercat també hi actuen. Un aspecte que sí que poden treballar i que molts perceben que s’està convertint en prioritari és la sensació existent d’ocupació dels espais públics per part de la immigració, que, a més de visibilitzar i sobredimensionar el fenomen, incrementa la percepció d’invasió i inseguretat. Davant això, sovint es treballa amb la població perquè no ho visquin com un problema i als immigrants se’ls informa dels comportaments, diguem-ho així, que són socialment més correctes i que els ocasionaran menys rebuig. En ocasions, les empreses també juguen un paper difusor del que s’espera dels immigrants.

“Hi ha qüestions urbanístiques que són bàsiques, ja que els immigrants compren les cases on les compren perquè són barates. Hi ha qüestions urbanístiques. Hi ha diferències culturals i religioses importants, especialment amb la comunitat musulmana, on la diferència entre el que és públic i privat forma part de la religió. La gestió de l’espai públic és un repte ara mateix (...) Ells s’han d’adaptar a un ús correcte de l’espai públic i nosaltres haurem d’aprendre a respectar diferents valors i símbols. Jo fins fa poc tenia una idea i tinc molt clar ara que en aquest moment el gran repte és gestionar l’espai públic: protocols sobre qüestions religioses, protocols amb ús de serveis sanitaris... sempre consensuat, no serveix de res fer-ho des de l’Estat sense tenir en compte la comunitat musulmana. Aquí es necessita saber molt.” (tècnic de Consell Comarcal)

La citada percepció d'inseguretat es relaciona amb les imatges que es tenen de la immigració. És evident que les por, les desconfiances i les representacions de l'alteritat negatives no afecten el conjunt dels estrangers. I mentre que els originaris de l'Europa comunitària i Amèrica del Nord gaudeixen d'una imatge positiva, els d'altres indrets no la tenen tan bona, al mateix temps que existeixen diferències entre ells. La por, la major distància cultural, és viscuda respecte als àrabs/musulmans (traïdors, incomplidors a la feina, potencials terroristes...), i se situen així en millor percepció els originaris de l'Àfrica subsahariana (treballadors i complidors), de Sud-amèrica (que tenen estereotips menys negatius i se'ls veu culturalment més propers) i d'Europa de l'Est (bons treballadors, formats... tot i que els està fent un mal considerable la recent onada de robatoris silenciosos) –per aprofundir en aquestes qüestions (vegeu Samper, 1996 i Serra, 2006).

Per concretar una mica més, pocs treballs s'han centrat a analitzar el racisme a les comarques de Lleida, per tant, hem de tornar al treball propi publicat el 2003, en què detectarem que el 34,5% dels entrevistats deien haver tingut problemes per ser estrangers. Entre les coses que els havia passat, destaca la negació d'entrar en espais públics (20%), les agressions físiques (10,5%), el rebuig a l'hora de buscar feina (2,5%), la persecució policial (especialment demanar tot sovint la documentació –2,3%), el rebuig a l'hora de buscar habitatge (0,5%), etc. És evident que tots aquests fets no els han viscut a les comarques de Ponent, però sí que és cert que les han percebut com motivades pel fet de ser diferent i/o estranger. Un darrer treball del Consell Comarcal de la Segarra (Garreta i Samper, 2006) posa de manifest que en determinades comarques i, especialment, poblacions d'elevada concentració d'immigrants el reconeixement que existeix rebuig, especialment cap a determinats col·lectius (magrebins, especialment) creix. La sensació d'invasió, d'inseguretat, que genera l'arribada d'un important nombre d'immigrants fa créixer les manifestacions privades i públiques contra la immigració (recordem, per exemple, que a Cervera existeix el partit Plataforma per Catalunya, que centra el seu discurs en el rebuig a la immigració).

És evident que existeixen distàncies socialment construïdes entre els lleidatans i els nouvinguts i entre els mateixos immigrants que alenteixen qualsevol procés d'adaptació mútua i la lluita contra aquestes representacions de l'alteritat, el racisme i la xenofòbia no són tasques que se'ls presentin fàcils als professionals del camp social i educatiu, però també és cert que aquesta població s'ha instal·lat i que cal gestionar aquesta diversitat per cohesionar la societat.

Malgrat els passos realitzats per l'administració catalana sobre la direcció a prendre, plana la manca de referents clars, la incertesa en què es mouen aquells que han de prendre decisions i actuar. La novetat del fenomen i la dificultat de canviar l'estructura i les formes d'intervenir fan que no s'acabi de trobar la direcció adequada i, per tant, la definició que es vol donar al terme "integració/acomodació". De fet, aquesta situació que s'ha donat en els citats darrers 10 anys, perquè es cronifica en el temps, està generant més qüestions a resoldre i per a algunes persones, un futur incert.

"Nosaltres, com a Ajuntament d'X, també ens sentim en ocasions sols. Estem realitzant activitats, ens relacionem amb entitats, som al programa d'acolliment lingüístic amb Normalització Lingüística... fem molta cosa. Ara, amb el Consell Comarcal estem començant a parlar de fer alguna cosa. Però de coordinació, pràcticament cap." (tècnic d'Ajuntament)

La coordinació, una de les qüestions prioritàries, però que exigeix definir el camí a prendre, no està resultant fàcil per les resistències que apareixen a qualsevol canvi que es vulgui fer, i més quan es tracta d'un tema tan ideològic i objecte de discussions polítiques constants. Així, a més de caldre més esforç per coordinar intrainstitucionalment les actuacions (per exemple, entre diferents departaments amb competències sobre immigració: Treball, Urbanisme, Serveis Socials, Serveis Educatius, etc.) es fa necessari un important esforç de coordinació entre les ja citades institucions, entitats, sindicats, associacions i centres religiosos implicats a potenciar l'esmentada cohesió social i les relacions interculturals.

"Jo crec que falta molta més coordinació. S'està intentant, en l'àmbit de l'Estat central, i es fan trobades de tècnics; a Catalunya, els plans d'immigració. Però la coordinació no existeix, tot canvia molt i es nota molt. En la campanya de la fruita demanem ajuda, on van, on volen anar... i ningú sap res. Tinc ganes de saber on posaran el campament d'Alcarràs... Al diari sortia, però no en saben res (...) Posaran autocars cap a aquí o d'aquí cap a altres llocs? No ho sé!" (tècnic d'Ajuntament)

Tot plegat no treu que es faci feina, força feina, i des de les citades diferents entitats —administracions, associacions...— s'està treballant intensament per facilitar l'arribada dels immigrants (acollida) per millorar les condicions de

treball, d'habitatge i de vida, formant (per adaptar-se al mercat de treball, per conèixer la llengua o el castellà, adaptant l'escola a aquesta nova presència...) i facilitant les relacions interculturals (sensibilitzar els uns i els altres, fent mediacions interculturals, formant i informant sobre la cultura catalana). El que es vol dir és que només s'hi ha començat a treballar i els esforços dels propers anys han de ser ingents i ben dirigits, ja que el que ningú vol és una societat fragmentada, i molts immigrants han vingut a quedar-s'hi o modificaran amb el temps el seu projecte migratori i acabaran fent-ho. La multiculturalitat que abans coneixíem a través de la televisió i el cinema ara és a la porta de casa, més d'unes que d'altres, i hem d'aprendre a viure amb el fenomen i saber incorporar, com s'ha fet històricament amb altres migracions, aquesta nova i estranya presència. Ja érem una societat multicultural, però ara ens ho hem de creure i acceptar-ho.

Jordi Garreta Bochaca

Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida

Notes:

1- MINISTERI DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2006): *Extranjeros con tarjeta de autorización de residencia en vigor a 31 de marzo de 2006* [http://extranjeros.mtas.es/es/general/InformeEstadistico_Marzo_2006.pdf].

2- [http://extranjeros.mtas.es/es/general/NOTA_BALANCE_PATERAS_20051.pdf]

3- Tots els fragments d'entrevista inclosos s'han extret de l'estudi de Garreta i Llevot (2006).

4- Ministeri de Treball i Afers Socials (2006).

5- "Generalment es genera un xoc molt important en els immigrants. El paradís no és el que esperaven que fos, les dificultats són molt més grans del que es pensaven o havien suposat i és molt més difícil del que mai s'havien imaginat. I això els costa molt, el que havia de ser un procés de dol se'ls ha fet més difícil. I tampoc pensaven mai el rebuig que trobarien per part de la nostra societat, això no ho pensaven mai que pogués ser d'aquesta manera. Ells estan més acostumats que nosaltres a viure amb un ventall de cultures diferents i per nosaltres no ho és tant, i aquesta superioritat a ells no els acaba de quadrar. I l'única cosa que tenen és la seva identitat i s'hi repleguen, és l'única cosa segura que tenen." (tècnic de Consell Comarcal)

BIBLIOGRAFIA

- APLOELL (2005): *La immigració a la ciutat de Lleida. Dades del padró municipal corresponents a l'any 2004. Lleida*: APLOELL i Ajuntament de Lleida [no publicat].
- BLANCO, C. (2000): *Las migraciones contemporáneas*. Madrid: Alianza.
- BIRSL, U.; SOLÉ, C. (2004): *Migración e interculturalidad en Gran Bretaña, España y Alemania*. Barcelona: Anthropos.
- COMAS, M.; QUIROGA, V. (2005): *Menors que emigren sols del Marroc a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- ESTRUCH, J. et al. (2004): *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*. Barcelona: Editorial Mediterrània.
- FUNDACIÓ CIDOB (2005): *II Seminari Immigració i Europa. Cinc anys després de Tampere*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- FUNDACIÓ JAUME BOFILL (2006): *La immigració a Catalunya avui. Anuari 2005*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- GARRETA, J. (2000): *Els musulmans de Catalunya*. Lleida: Pagès.
- GARRETA, J. (2003): *La integració sociocultural de las minorías étnicas (Inmigrantes y gitanos)*. Barcelona: Anthropos.
- GARRETA, J.; SAMPER, L. (2006): *Estudi de les necessitats presents i futures en serveis socials de la població de la Comarca de la Segarra*. Cervera: Consell Comarcal de la Segarra [no publicat].
- GARRETA, J.; LLEVOT, N. (2006): *Societat multicultural i integració dels immigrants a Catalunya: discursos i pràctiques*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms [no publicat].
- IOÉ (1994): *Marroquins a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Mediterranis.
- LLEVOT, N. (2004): *Els mediadors interculturals a les institucions educatives de Catalunya*. Lleida: Pagès.
- MINISTERI DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2006): *Afiliados extranjeros a la Seguridad Social por comunidades autónomas*. Madrid: MTAS [dades de febrer; no publicat].
- MORELL, A. (2005): "El papel de las asociaciones de inmigrantes en la sociedad de acogida: cuestiones teóricas y evidencia empírica", a *Revistas Migraciones*, 17, p. 11-142.
- MORERAS, J. (1999): *Musulmanes en Barcelona. Espacios y dinámicas comunitarias*. Barcelona: CIDOB edicions.
- PARELLA, S. (2003): *Mujer, inmigrante y trabajadora: la triple discriminación*. Barcelona: Anthropos.

- PORTES, A.; RUMBAUD, R. (1990): *Immigrant americà*. Berkeley: University of California Press.
- PURCALLA, M. A. (2003): *Immigració i polítiques d'integració*. Lleida: Universitat de Lleida.
- SAMPER, L. (1996): "Etnicidad y currículum oculto: la construcción social del otro por los futuros educadores", a SOLÉ, C. (ed.): *Racismo, etnicidad y educación intercultural*. Lleida: Universitat de Lleida, p. 63-100.
- SECRETARIA PER A LA IMMIGRACIÓ (2006): *Presentació del fons per a l'acollida i la integració de persones immigrades: un nou panorama en les polítiques de ciutadania i immigració a Catalunya. Any 2005*. Barcelona: Secretaria per a la Immigració.
- SERRA, C. (2006): *Diversitat, racisme i violència*. Barcelona: Eumo.
- SOLÉ, C. (coord.) (2001): *El impacto de la inmigración en la economía y en la sociedad receptora*. Barcelona: Anthropos.
- SOLÉ, C.; IZQUIERDO, A. (coord.) (2005): *Integraciones diferenciadas: migraciones en Cataluña, Galicia y Andalucía*. Barcelona: Anthropos.
- WIEVIORKA, M. (1992): *El espacio del racismo*. Barcelona: Editorial Paidós.

WEBS INTERESSANTS

1. Associació per a l'Orientació Empresarial i Laboral de Lleida (APLOELL):
[http:// www.aploell.com](http://www.aploell.com)
2. Departament de Benestar i Família: <http://www.gencat.net/benestar>
3. Fundació Jaume Bofill: <http://www.fbofill.org/fbofill/index.php>
4. Grups de Recerca i Actuació amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers (GRAMC):
<http://www.gramc.org>
5. Grup de Recerca sobre Migracions (GRM): <http://geografia.uab.es/migracions>
6. Institut d'Estadística de Catalunya: <http://www.idescat.net/cat/mapa.html>
7. Institut Europeu de la Mediterrània (Iemed): <http://www.iemed.org>
8. Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones: <http://www.upcomillas.es>
9. Migration Policy Group: <http://www.migpolgroup.com/publications/>
10. Ministeri de Treball i Assumptes Socials:
http://www.mtas.es/inicioemi/inmi_empleo.htm
11. Organització Internacional per les Migracions: <http://www.iom.int>
12. Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Immigració (Ajuntament de Lleida): <http://www.paeria.es/dcci>
13. APLOELL (2006): Els immigrants empresaris [<http://www.aploell.com/publica/docs>]
14. GONZÁLEZ, I. (2005): Estudio sociológico de la inmigración económica extracomunitaria en el municipio de Vielha e Mijaran [www.unitatdaran.org/public/immigracion]

BIBLIOGRAFIA DISPONIBLE AL CIDD

- Codesarrollo: *migraciones internacionales y desarrollo local*. Pagesos Solidaris, 2005.
- AUBARELL, G.; ZAPATA, R. *Inmigración y procesos de cambio. Europa y el Mediterráneo en el contexto global*. Barcelona: Icaria, lemed, 2004.
- CHECA, F. *Africanos en la otra orilla. Trabajo, cultura e integración en la España Mediterránea*. Barcelona: Icaria, 1998.
- EL HACHMI, N. *Jo també sóc catalana*. Barcelona: Columna, 2004.
- GARRETA, J. *La integración sociocultural de las minorías étnicas (gitanos e inmigrantes)*. Barcelona: Anthropos, 2003. (Autores, Textos y Temas Ciencias Sociales)
- GONZÁLEZ, J.; SETIÉN, M. L. *Diversidad migratoria. Distintos protagonistas, diferentes contextos*. Bilbao: Universidad de Deusto, 2006.
- IBÁÑEZ, E. *Les migracions: llibertat individual, desafiament col·lectiu*. Barcelona: Justícia i Pau, 2006. (Quaderns per a la solidaritat)
- LÓPEZ, A. M. *Inmigrantes y estados: la respuesta política ante la cuestión migratoria*. Barcelona: Anthropos, 2005. (Autores, Textos y Temas Ciencias Sociales)
- LUCAS, J. de; TORRES, F. *Inmigrantes: ¿cómo los tenemos? Algunos desafíos y (malas) respuestas*. Madrid: Talasa, 2002.
- MARAZZITI, M.; RICCARDI, A. *Euráfrica: lo que no se dice sobre la inmigración: lo que se podría decir sobre Europa*. Barcelona: Icaria, 2005.
- RODRÍGUEZ, D. *Inmigración y mestizajes hoy. Formación de matrimonios mixtos y familias transnacionales de población africana en Cataluña*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2004.
- RODRÍGUEZ, M. A.; CAMPOY, I.; REY, J. L. *Desafíos actuales a los Derechos Humanos: la violencia de género, la inmigración y los medios de comunicación*. Madrid: Dykinson, 2005.
- RUIZ, J. I. *Inmigrantes*. Madrid: Acento, 2000.
- SANTAMARÍA, E. *La incógnita del extraño. Una aproximación a la significación sociológica de la "inmigración no comunitaria"*. Barcelona: Anthropos, 2002. (Autores, Textos y Temas Ciencias Sociales)
- SOLÉ, C. *El impacto de la inmigración en la economía y en la sociedad receptora*. Barcelona: Anthropos, 2001. (Autores, Textos y Temas Ciencias Sociales)
- TODD, E. *El destino de los inmigrantes. Asimilación y segregación en las democracias occidentales*. Barcelona: Tusquet editores, 1996.

- TORRES, M.; SEUBA, X.; APARICIO, M.; PISARELLO, G.; VALIÑO, V. OBSERVATORIO DESC. *Sur o no sur. Los derechos sociales de las personas inmigradas*. Barcelona: Icaria, 2006.
- TURTON, D.; GONZÁLEZ, J. *Immigration in Europe. Issues, Policies and Case Studies*. Bilbao: Universidad de Deusto, 2003.
- ZAPATA, R. *L' hora dels immigrants: esferes de justícia i polítiques d'acomodació*. Barcelona: Centre d'Estudis de Temes Contemporanis/Proa, 2002.

Universitat de Lleida
Centre de Cooperació Internacional

Amb la col·laboració de:

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida
**Regidoria de Drets Civils,
Cooperació i Immigració**
Àmbit de Cultura, Esports i
Drets Civils

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

Generalitat de Catalunya

Diputació de Lleida